

Socialhögskolan
SOL 067
HT 2005

HAN, TARZAN; HON, JANE?

En studie om skillnader mellan pojkar och flickor
i utredningsarbete på en socialförvaltning

Författare:
Camilla Hatt
Sofia Schön

Handledare:
Gunilla Lindén

Abstract

The purpose of this essay was to examine whether there were any differences in social workers way of investigating boys and girls, age 13-15. The main questions we wanted to answer were; which were the factors that the social workers focused on? Did the investigations lead to a measure and if so, which one? How were risk and protection factors described and analysed?

To answer our questions we read and analyzed 22 reports, written by social workers 2004 at the department for teenagers and families at a social welfare service in Sweden. We came to the conclusion that there were some differences, but these were few and not extensive. Recreational activities was mentioned in a higher degree in the boys reports while health, housing conditions and network were mentioned more often in the girl's reports. It was more common that boys didn't get any measures at all and only girls got the measure "LIHF-programmet" (Lösningfokuserad intensiv hemmabaserad familjebehandling). The risk and protective factors didn't appear clear in the reports, neither in those regarding boys nor in those concerning girls.

Förord

Det är flera personer som har underlättat vårt arbete med uppsatsen och dem vill vi tacka. Viktigast att nämna är vår handledare Gunilla Lindén som har kommit med råd och hjälpt oss att se ljuset när det sett mörkt ut.

På Socialförvaltningen har vi varit i kontakt med flera hjälpsamma personer. Främst vill vi tacka Karin Thornquist för all hjälp med att ta fram utredningar och bokning av rum och vi vill även tacka Lotta Green Dahlberg för att hon uppmuntrade oss i den inledande fasen av vårt uppsatsarbete.

Slutligen vill vi tacka Martin och Staffan. Det har inte varit lätt alla gånger och vi är glada för att ni haft förståelse för detta och alltid funnits där med uppmuntrande ord.

Lund i januari 2006

Camilla Hatt

Sofia Schön

Innehållsförteckning

<u>1 INLEDNING</u>	2
<u>1.1 PROBLEMFÖRMULERING</u>	2
<u>1.2 PERSPEKTIVVAL OCH AVGRÄNSNINGAR</u>	3
<u>1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</u>	3
<u>1.4 BEGREPPSBESKRIVNINGAR OCH FÖRKORTNINGAR</u>	4
<u>2 METOD</u>	6
<u>2.1 METODVAL</u>	6
<u>2.2 URVAL</u>	7
<u>2.3 FÖRARBETE</u>	7
<u>2.4 LÄSNING AV UTREDNINGARNA</u>	7
<u>2.5 BEARBETNING OCH ANALYS</u>	8
<u>2.6 RESULTATENS TILLFÖRLITLIGHET</u>	8
<u>2.7 KÄLLKRITIK</u>	9
<u>2.8 ETISKA ÖVERVÅGANDEN</u>	10
<u>3 BAKGRUND</u>	11
<u>3.1 HISTORISK TILLBAKABLICK</u>	11
<u>3.2 TIDIGARE FORSKNING</u>	12
<u>3.3 BBIC - MODELLEN</u>	13
<u>3.4 LAGTEXTER</u>	13
<u>4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER</u>	15
<u>4.1 ADOLESCENSUTVECKLINGEN</u>	15
<u>4.2 KÖNSSOCIALISATIONSTEORIN</u>	16
<u>4.3 RISK- OCH SKYDDSAKTÖRER</u>	18
<u>4.3.1 RISKBEGREPPET</u>	18
<u>4.3.2 SKYDDSBEGREPPET</u>	20
<u>5 EMPIRI</u>	22
<u>5.1 VARFÖR AKTUALISERAS ÄRENDENA PÅ SOCIALFÖRVALTNINGEN?</u>	23
<u>5.1.1 ANMÄLAN ELLER ANSÖKAN?</u>	23
<u>5.1.2 DEN UTLÖSANDE FAKTORN</u>	24
<u>5.2 VAD LIGGER TILL GRUND FÖR UTREDNINGARNA?</u>	25
<u>5.3 VILKA FAKTORER LYFTS FRAM I DOKUMENTATIONEN UTÖVER DE SOM LIGGER TILL GRUND FÖR UTREDNINGARNA?</u>	26
<u>5.3.1 HÄLSOTILLSTÅND</u>	26
<u>5.3.2 FAMILJEFÖRHÅLLANDEN</u>	27
<u>5.3.3 BOSTADSFÖRHÅLLANDEN</u>	29
<u>5.3.4 NÄTVERK</u>	29
<u>5.3.5 KAMRATRELATIONER</u>	30

<u>5.3.6 SKOLFÖRHÅLLANDEN</u>	31
<u>5.3.7 FRITID</u>	32
<u>5.3.8 ETNICITET</u>	33
<u>5.4 LEDDE UTREDNINGARNA TILL NÅGON INSATS, I SÅ FALL VILKEN?</u>	33
<u>5.5 HUR DOKUMENTERAS RISK- OCH SKYDDSAKTORER OCH HUR VÄGS DESSA FAKTORER MOT VARANDRA?</u>	34
<u>5.5.1 RISKFAKTORER</u>	34
<u>5.5.2 SKYDDSAKTORER</u>	34
<u>6 ANALYS</u>	<u>36</u>
<u>6.1 PROBLEMATIKEN</u>	36
<u>6.2 HÄLSA</u>	37
<u>6.3 BOSTADSFÖRHÅLLANDEN</u>	37
<u>6.4 NÄTVERK</u>	37
<u>6.5 FRITID</u>	38
<u>6.6 INSATS</u>	39
<u>6.7 RISK- OCH SKYDDSAKTORER</u>	39
<u>6.8 RESULTATSAMMANFATTNING</u>	39
<u>7 SLUTDISKUSSION</u>	<u>40</u>
<u>KÄLLFÖRTECKNING</u>	<u>43</u>
<u>BILAGA 1</u>	46
<u>BILAGA 2</u>	47
<u>BILAGA 3</u>	48

1 Inledning

I detta inledande kapitel presenteras problemformuleringen och tankarna kring varför vi valde detta ämne, följt av vårt perspektivval och de avgränsningar som gjorts. Vidare följer vårt syfte och våra frågeställningar. Sist i kapitlet kommer en beskrivning av några begrepp och förkortningar.

1.1 Problemformulering

Det är fler flickor än pojkar som utreds på Socialförvaltningen i Lund, men fler pojkar som får någon form av insats. När vi hörde talas om detta tyckte vi att det lät intressant och började fundera på vad det kunde bero på. Vi kunde inte tänka oss att pojkar skulle ha allvarigare problem än flickor, men kanske att deras problem kommer till Socialförvaltningens kännedom senare än flickornas. Kanske kan det vara så att pojkarna inte uppmärksammas förrän deras problem blivit så allvarligt att insats blir nödvändig. Flickorna i sin tur kanske uppmärksammas tidigare och då ökar möjligheten att problemen kan lösas utanför Socialförvaltningen, men under utbildningens gång har vi lärt oss att det är pojkar som i större utsträckning uppmärksammas tidigare. Deras problem är oftare av det mer utåtriktade slaget; de bråkar och slåss, medan flickors problem är mer inåtvända; de skadar sig själva och blir deprimerade. Hur kan det då komma sig att det är fler flickor utreds och fler pojkar som får insats? Kan det vara så att det i utredningsarbetet görs skillnad på pojkar och flickor? Då vi ser socialtjänsten som en förlängd arm av staten som förespråkar jämställdhet, tyckte vi frågan var mycket intressant att fundera vidare på.

Jämställdhet bör vara att socialsekreterarna fokuserar på liknande saker när de gör utredningar och om så inte är fallet bör detta uppmärksammas. Christina Andersson (1996) tar upp ett intressant fenomen i sin artikel ”Om struliga flickor – beteende och bemötande”. I den tar hon upp hur olika man kan se på pojkars och flickors alkoholvanor. För pojkar kan det, att dricka alkohol, vara ett sätt att testa sig fram och ett led i att bli äldre. När flickor börjar dricka på samma sätt reagerar samhället med oro och man sätter oftare in insatser för att få ett slut på deras beteende. Kan det vara så att det är synen på pojkar och flickor i samhället som har något med detta att göra och att socialsekreterarna inte själva är medvetna om att de gör en åtskillnad?

För att få reda på om det är så att socialsekreterarna fokuserar på olika saker hos pojkar och flickor i utredningsarbete ville vi undersöka hur detta ser ut.

1.2 Perspektivval och avgränsningar

Vi valde att göra vår undersökning på Socialförvaltningen i en mellanstor stad i Skåne. Denna geografiska avgränsning gjorde vi av två anledningar. För det första visade det sig att man på Avdelningen för ungdom och familj var mycket intresserade av vår idé och för det andra är vi båda bosatta i staden. Då det fanns väldigt många utredningar att tillgå begränsade vi oss till utredningar skrivna 2004.

Vi valde att skriva vår uppsats ur ett könsperspektiv, eftersom vår huvudtanke var att undersöka om det fanns några skillnader mellan hur socialsekreterare utredde och dokumenterade pojkar respektive flickor.

Vidare valde vi att undersöka hur det såg ut för barn i åldrarna 13-15, för om det skulle visa sig att det fanns skillnader tror vi att dessa blir tydligast i tonåren. Anledningen till detta kan vara att man i denna ålder kommer in i puberteten med alla förändringar som den innebär.

Utredningar kan aktualiseras på många olika sätt. Vi valde att undersöka de utredningar där den utlösande faktorn var något i tonåringens eget beteende, det vill säga något som tonåringen själv hade gjort, till exempel skolkat eller varit stökig.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka eventuella skillnader i socialtjänstens utredningsarbete för pojkar och flickor i åldrarna 13-15.

För att uppnå vårt syfte kommer vi försöka besvara följande frågor:

- Varför aktualiseras ärendena på Socialförvaltningen, genom anmälan eller ansökan?
- Vad ligger till grund för utredningarna?
- Vilka faktorer lyfts fram i dokumentationen utöver de som ligger till grund för utredningarna?
- Leder utredningarna till någon insats, i så fall vilken?
- Hur dokumenteras risk- och skyddsfaktorer och hur vägs dessa faktorer mot varandra?

1.4 Begreppsbeskrivningar och förkortningar

I uppsatsen har vi använt oss av olika begrepp och förkortningar som behöver förtydligas för att det inte ska uppstå några oklarheter. Vi kommer här beskriva vad begreppen innebär för oss.

- ADHD** (Attention Deficit/Hyperactivity Disorder) Diagnos där de dominerande symtomen är koncentrations- och uppmärksamhetsbrist, överaktivitet och brist på impuls kontroll. ADHD startar i barndomen och drabbar pojkar oftare än flickor. Problemen kan bestå även i vuxen ålder. Orsaken till sjukdomen anses i de flesta fall vara genetisk (Nationalencyklopedin, www.ne.se).
- Anmälan/ansökan** Ett ärende kan komma till Socialförvaltningens kännedom genom antingen anmälan eller ansökan. En anmälan kommer in när en för familjen utomstående meddelar Socialförvaltningen att det finns en familj eller en tonåring som kan behöva stöd och hjälp. En ansökan innebär att det är familjen eller tonåringen själv som har vänt sig till Socialförvaltningen för att få hjälp med ett problem.
- Hassela Skåne** En insats som kan tilldelas tonåringar som behöver extra stöd i skolan och/eller på fritiden. Det läggs stor vikt vid social fostran och man arbetar med tonåringens hela nätverk (Hassela Skåne, www.hasselaskane.se).
- HVB-hem** (Hem för vård och boende) Behandlingshem som finns i olika regi och för problem av olika slag. Denna insats kan tilldelas både barn och vuxna.
- Insats** En tjänst av något slag som en person erbjuds för att få stöd och hjälp i den situation som han eller hon befinner sig i. En insats kan till exempel vara en kontaktperson eller en plats på ett behandlingshem.
- LIHF-program** (Lösningfokuserad intensiv hemmabaserad familjebehandling) Insats där behandlingspersonal arbetar med olika delar av familjen och dess nätverk. Detta sker till att börja med under sex månader. Man arbetar målinriktat utifrån en behandlingsplan som familjen, socialsekreteraren och andra viktiga personer gemensamt kommer fram till. Steget (se nedan) kan vara en del av denna insats (Socialförvaltningen i Lund, 2006).

- Norm** Motsvaras av vårt samvete; vad vi får och inte får göra. Föräldrar har ett stort inflytande på vilka normer deras barn får, då de i stor utsträckning grundläggs i den tidiga barndomen (Schultz, 1994).
- Nätverk** En eller flera personer utanför den närmaste familjen som man kan vända sig till och lita på, till exempel en släkting eller en lärare (Daniel, Wassel & Gilligan, 1999).
- Steget** Insats där man arbetar enskilt med tonåringar i åldrarna 13-21. Man arbetar målinriktad mot mål som är uppsatta gemensamt av tonåringen, föräldrarna och socialsekreteraren. Insatsen pågår i sex månader och följs av ytterligare sex månaders eftervård (Büyükbalik, 2006).

2 Metod

I detta kapitel presenteras en beskrivning av den metod som valts för undersökningen och vilka för- och nackdelar denna förde med sig. Därefter följer hur urvalet har gjorts, hur insamlingen av empirin genomförts och hur denna har bearbetats och analyserats. Resultatets tillförlitlighet går igenom, efter det följer ett avsnitt om källkritik och sist i kapitlet redogörs för de etiska överväganden som gjorts.

2.1 Metodval

För vår undersökning ansåg vi att dokumentanalys var den mest lämpliga metoden. En sådan analys innebär att man använder sig av befintliga skriftliga dokument som kan vara beskrivande, värderande eller både och (Repstad, 1999). Det finns både för- och nackdelar med att använda sig av sådana källor. Fördelarna är att det oftast, beroende av informationen, är ett relativt enkelt och billigt sätt att få tillgång till mycket information och materialet är oföränderligt och kan därför kontrolleras av andra. Nackdelarna med metoden är att man måste vara mycket källkritisk, att informationen inte är framtagen för undersökningen i fråga samt att det skrivna kanske inte alltid ger en riktig bild av verkligheten, då informationen har blandats med upphovsmannens normer och tolkningar (Denscombe, 2000).

Vi gjorde vår studie på en socialförvaltning i en mellanstor stad i Skåne, där vi läste utredningar gjorda på Avdelningen för ungdom och familj. Utredningar är tänkta att vara beskrivande. Det kan dock vara svårt för socialsekreterarna att förhålla sig helt objektiva och opåverkade av de samhälleliga värderingar som finns runt omkring dem i utredningsarbetet. Då utredningar används som underlag för beslut, kan det tänkas att socialsekreterare vinklar informationen så det beslut de vill se gynnas. Detta kan både ske medvetet och omedvetet.

Fördelen med att använda dokumentanalys var att vi på så sätt kunde få fram information som inte hade varit möjlig vid intervjuer. Om det skulle visa sig att det fanns skillnader i sättet att handskas med pojkars respektive flickors problem var det möjligt att dessa skedde omedvetet, vilka därför inte hade kommit fram på samma sätt vid samtal med socialsekreterarna. För oss var nackdelen med dokumentanalys att vi inte kunde fråga personen som gjort utredningen vad han eller hon hade för tankar med att presentera utredningen på det sätt som gjorts.

2.2 Urval

Urvalet gjordes slumpmässigt då vi ville få ett så rättvisande resultat som möjligt. Det var enhetschefen på Avdelningen för ungdom och familj som tog ut ärendena åt oss. På datorn tog hon fram alla ärenden från 2004. När hon valde ut dem utgick hon från tonåringar som var födda 1989 till 1991 och att det skulle vara jämn fördelning mellan pojkar och flickor. Hon tryckte därefter ut dem från datorn en efter en, utan att bry sig om vem på Socialförvaltningen som skrivit dem. Vi fick ungefär 40 utredningar. Av dessa valde vi själva ut de ärenden där den utlösande faktorn berodde på barnets beteende. Vi fick då 22 ärenden, som var skrivna av flera olika socialsekreterare, som underlag för vår undersökning.

2.3 Förarbete

Det första vi gjorde inför påbörjandet av uppsatsen var att ta kontakt med utvecklingsledaren som är uppsatskoordinator på Socialförvaltningen. Över telefon berättade vi i stora drag vad vi hade för tankar kring vår uppsats och avtalade tid för möte. På mötet presenterade vi vår uppsatsidé mer detaljerat och vi fick veta att Avdelningen för ungdom och familj gärna hjälpte oss i vårt arbete. Med till mötet hade vi en skriftlig presentation (bilaga 1) som gavs vidare till enhetschefen på Avdelningen för ungdom och familj. Vi bestämde också att vi skulle komma tillbaka till Avdelningen för ungdom och familj efter att vi skrivit färdigt uppsatsen för att göra en presentation av vad vi kommit fram till.

Efter detta möte tog vi själva kontakt med enhetschefen för att boka tid för ett möte med henne. Hon fick tyvärr förhinder, men vi träffade istället en socialsekreterare. För henne berättade vi vilka avgränsningar vi hade tänkt oss (se *Perspektivval och avgränsningar*, s. 7). Vi läste allt som allt 22 utredningar. Innan vi började läsa fick vi skriva på sekretessbestämmelser. Vid fem tillfällen kom vi till Avdelningen för ungdom och familj på Socialförvaltningen för att läsa utredningar. Inför varje tillfälle hjälpte enhetschefen oss med att boka rum så vi kunde sitta ostört.

2.4 Läsning av utredningarna

När vi skulle läsa utredningarna började vi med att numrera dem eftersom vi inte ville skriva ut några namn. För att underlätta läsningen och vara säkra på att vi fokuserade på samma saker i utredningarna, använde vi oss av två olika mallar med frågor och underfrågor. Den ena (bilaga 2) tog upp våra frågeställningar som vi hade som grund till läsningen av utredningarna. För att underlätta för oss själva skrev vi upp olika tänkbara anledningar till vad som låg till

grund för utredningen, fråga tre. På fråga fyra utgick vi ifrån definitioner av risk- och skydds- begreppen i Daniel et al (1999) och Lagerberg och Sundelin (2000) för att belysa vad social- sekreterarna i övrigt lyfte fram i utredningarna. Den andra (bilaga 3) handlade om risk- och skyddsfaktorer. För att få fram hur risk- och skyddsfaktorerna dokumenterades och vägdes mot varandra valde vi att registrera de risk- och skyddsfaktorer som framkom i utredningarna. Socialsekreterarna hade inte konkret tagit upp risk- och skyddsfaktorerna i utredningarna, men vi kunde se exempel på båda. Detta innebar att vi själva fick göra en tolkning av vad som var en riskfaktor respektive en skyddsfaktor. Precis som i fråga fyra i bilaga 2 utgick vi ifrån Daniel et al (1999) och Lagerberg och Sundelin (2000) för att ta fram mallen med risk- och skyddsfaktorer. Vi begränsade vår tolkning till att bara ta med det som uttryckligen stod i utredningarna, exempelvis hade många ensamstående föräldrar, men vi drog inte slutsatsen att de även genomgått en separation eller skilsmässa.

2.5 Bearbetning och analys

När vi hade läst utredningarna förde vi in anteckningarna på datorn så att all information var samlad på ett ställe. Den som hade läst utredningen läste högt för den andra som skrev in informationen, detta gjorde vi för att båda skulle vara insatta i vad alla utredningarna handlade om. På detta sätt kunde vi också hjälpas åt att kontrollera om vi hade missat något eller om något var oklart. Detta gick vi senare tillbaka till Socialförvaltningen för att komplettera. Vi sammanställde empirin på två sätt. För att kunna få svar på våra frågeställningar delade vi in ungdomarna i olika grupper utifrån vilken fråga vi ville besvara. Vi delade först in tonåringarna i två grupper, pojkar och flickor. Därefter delade vi in dem i ytterligare grupperingar beroende på tonåringarnas problem och situation utifrån de olika aspekterna i mallarna (se bilaga 2 och 3), till exempel familjesammansättningarna och tonåringarnas hälsa. När det gällde risk- och skyddsfaktorer togs de fram, som nämnts i avsnittet ovan, genom tolkning. Detta innebär att vår undersökning är både kvantitativ och kvalitativ.

2.6 Resultatens tillförlitlighet

När ett mätinstrument har hög tillförlitlighet kommer andra att få fram samma information om undersökningen upprepas och om man använder sig av samma material. Skulle det komma fram annan information beror det på att underlaget för undersökningen är annorlunda och inte på att det är andra personer som har utfört den. Genom att ge en beskrivning av hur undersökningen genomförts, återge och förklara urvalsprocessen samt att ha ett tydligt syfte ökar man tillförlitligheten (Denscombe, 2000; Thurén, 1992).

Utredningar är statiska efter att de har avslutats, detta innebär att andra kan läsa det som vi har läst. Vi utgick från två mallar (bilaga 2 och 3) under läsningen av alla utredningar. När det gällde mallen (bilaga 3) om risk- och skyddsfaktorer skedde viss tolkning, som vi baserade på de risk- och skyddsfaktorer som tas upp i Lagerberg och Sundelin (2000) och Daniel et al (1999). Genom att vi varit noga med att använda oss av samma mallar vid genomgången av alla utredningar och noga redovisat det vi fick ut av dem, samt utförligt berättat hur vi gått till väga i vår undersökning, har vi stärkt tillförlitligheten för våra resultat.

När vi läste utredningarna upptäckte vi att de var mycket olika utförda. Det verkade inte finnas någon modell som talade om vad utredningarna skulle innehålla och vad som var viktigt att belysa. Ärendena hade också mycket olika karaktär; problemen som tonåringarna hade var av stor variation, vilket gjorde att socialsekreterarna fokuserade på olika saker. Att det såg ut så här gjorde det svårare för oss att läsa utredningarna. För vår del betydde detta att det tog längre tid att läsa dem, men det påverkade inte tillförlitligheten i vår undersökning.

Tillförlitligheten i utredningarna kan diskuteras. Socialsekreterarna påverkas mer eller mindre av sina normer, erfarenheter och intressen, vilket gör att de uppmärksammar olika saker i ärendena. Vad som förs in i utredningarna beror också på vad socialsekreterarna minns från samtalen. Tiden som förflutit mellan samtalet och då informationen från detta skrivs ner, kan påverka innehållet (Thurén, 2005). Detta gör att det blir svårt att veta hur väl utredningarna stämmer överens med hur det var i verkligheten. För vår del spelar detta ingen roll eftersom syftet med undersökningen är att undersöka vad socialsekreterarna valde att ta med i utredningarna, vare sig detta stämmer överens med verkligheten eller inte.

Vi vill påpeka att vi är medvetna om att vi, likaväl som alla andra, påverkas av den könsocialisation som finns i samhället. Detta har vi försökt tänka på under arbetets gång.

2.7 Källkritik

De källor vi har använt oss av är tryckt och utgiven litteratur, elektroniska källor samt utredningar skrivna på Avdelningen för ungdom och familj på Socialförvaltningen. Vi har även fått muntlig information från en ungdomspedagog på Steget.

Flertalet utgivna publikationer är kurslitteratur på olika institutioner vid Lunds Universitet. Vi anser därför att dessa böcker bör kunna användas som tillförlitliga källor. En del av författarna

har presenterat ämnet ur flera olika utgångspunkter och andra har gått mer på djupet utifrån enbart en utgångspunkt, vilket skulle kunna minska tillförlitligheten. Genom att vi har använt oss av flera olika böcker inom samma ämne har vi dock kunnat jämföra informationen, vilket vi anser öka tillförlitligheten (Thurén, 2005). En del av de ämnen vi tar upp grundar sig på forskning som ständigt uppdateras; utifrån detta är vi medvetna om att några av de böcker vi använt oss av har en del år på nacken. Vi valde att ta med denna litteratur trots detta, då vi inte hittade något senare publicerat material som berörde våra ämnesval på liknande sätt. Vad det gäller tillförlitligheten i de lästa utredningarna har detta diskuterats i tidigare kapitel (se *Resultatens tillförlitlighet*, s. 12).

Av de elektroniska källorna är en ett elektroniskt uppslagsverk och en källa är en informationssida skriven inom verksamheten själv. Sidan med det elektroniska uppslagsverket anser vi vara mycket tillförlitlig då denna är Nationalencyklopedin, som är ett känt uppslagsverk. När organisationer själva står bakom informationen om sin verksamhet är det möjligt att de endast presenterar denna ur en positiv synvinkel. Detta måste man vanligtvis ha i åtanke när man använder sig av sådan information, vilket vi hade när vi använde oss av Hassela Skånes hemsida för att förklara vad verksamheten gör.

2.8 Etiska överväganden

När vi fick skriva på sekretessbestämmelser blev vi påmind om hur etiskt känsliga utredningar är. Vi fick se allt som togs upp i ärendena, då också namn, personnummer och adresser på alla familjemedlemmar. Eftersom materialet var mycket känsligt bestämde vi oss för att sitta på Socialförvaltningen och läsa utredningarna. Vi behövde då inte avidentifiera ärendena eller vara oroliga för att materialet skulle komma i orätta händer. I empirin valde vi att inte presentera ärende för ärende, det hade då varit möjligt att förstå vem eller vilka utredningen berörde.

3 Bakgrund

I detta kapitel ges en kort presentation av hur man bedömde pojkar och flickor med problem i barnavården förr. Efter det presenteras en del tidigare forskning, beskrivning av BBiC - modellen och kapitlet avslutas med en kort summering av SoL och LVU.

3.1 Historisk tillbakablick

Hur man såg på pojkar och flickor förr i socialt arbete skilde sig åt både när det gällde bedömningen av beteende och val av insats. Tonåringars beteende bedömdes utifrån vilket kön de hade, både från myndigheternas sida och från samhället i stort. Detta ledde också till att insatserna mot pojkar och flickor såg olika ut. Flickorna omhändertogs ofta för att de var promiskuösa och lössläppta och pojkarna för olika typer av brott, men om man bortsåg från flickornas sexualitet så visade det sig att pojkar och flickor i stort sätt hade liknande problem. Flickorna som kom till barnavårdsnämndens kännedom i mitten av 1900-talet var betydligt färre än pojkarna. Men flickorna dömdes oftast hårdare och riskerade i större utsträckning att hamna på anstalt, man såg allvarigare på deras asociala beteende, som till exempel kriminalitet och missbruk, särskilt om det hade något med sexualitet att göra. Den vanligaste åtgärden för pojkar var att man utfärdade en varning (Lundström & Sallnäs, 2003).

Det finns olika normer för pojkar och flickor och detta innebär att pojkar oftare kan vara mer besvärliga för omgivningen innan någon ingriper. Fram till att vi i Sverige fick socialtjänstformen på 1980-talet, var övervakning, vård utanför hemmet och tvångsvård på grund av eget beteende insatser som var överrepresenterade bland tonårspojkar. Efter det att reformen trädde i kraft blev könsskillnaderna mindre när det gällde placering utanför hemmet, men fortfarande var det pojkarna som i större utsträckning kom till socialtjänstens kännedom. Dessutom riskerade de att bli placerade i en restriktivare miljö. Sedan början av 1990-talet har antalet omhändertaganden av tonåringar ökat; detta sågs som ett resultat av hårdare tag mot ungdomskriminaliteten. Även alltför många tonårsflickor omhändertogs under 1990-talet men anledningen till detta var svårare att förklara. Detta kunde bero på att flickor i större utsträckning utförde brott som tidigare till största delen utfördes av pojkar. Studier har också visat att ökningen kunde bero på relationsproblem i familjerna, rymningar och utstötningar; fler flickor än pojkar hade en sådan problembakgrund (Lundström & Sallnäs, 2003). Lundström och Sallnäs (2003) frågar sig om det kan vara så att flickor fortfarande omhändertas för handlingar som hade att göra med sexualitet.

3.2 Tidigare forskning

För att få inblick i hur andra har belyst vårt problemområde läste vi en del studier. Några av dem hade mer anknytning till vår egen undersökning och dem presenterar vi nedan.

Eva Wåhlander (1994) gjorde en undersökning av hur barnavårdsutredningar bedrevs vid tre socialdistrikt i Stockholm. Studien omfattade 60 personakter, varav 25 omfattade flickor och 35 omfattade pojkar. Wåhlander kom fram till att socialsekreterarnas kontakter med barnet, deras pappa och familjens nätverk var mycket dåliga. Endast var tredje pappa kontaktades i de 60 utredningarna och förekom kontakter var dessa glesa.

Christina Andersson (1995) har sett en intressant skillnad mellan pojkar och flickor efter att ha studerat journaler för 65 flickor och 90 pojkar som varit i kontakt med missbruksmottagningen Maria Ungdom i Stockholm. I pojkarnas journaler låg tyngdpunkten i beskrivningarna på fritidsaktiviteter och i flickornas om sexualitet och partners. Personalen på behandlingshemmet menade att detta kunde bero på att man pratar om olika saker med pojkar och flickor för att etablera en kontakt, men fokuseringen på flickornas sexualitet berodde också på att man såg det som ett avvikande beteende.

Socialpedagogen och rättssociologen Ingela Kåhl (1995) har studerat utredningar på socialtjänsten, för att försöka komma fram till socialsekreterarnas föreställningar och förhållningsätt till de individer som kommer i kontakt med socialtjänsten. Kåhl studerade 20 utredningar, nio pojkar och elva flickor. Barnen var mellan 1 och 20 år, men majoriteten var tonåringar i åldrarna 13-20. Barnen var till största delen familjehemsplacerade och kom från så kallade problemfamiljer. Studien visade att det fanns skillnader mellan hur man beskrev pojkars och flickors egenskaper. Socialsekreterarna beskrev i större utsträckning pojkarnas yttre egenskaper och flickornas inre. I pojkarnas utredningar stod bland annat att de drack alkohol, rökte hasch, var stora och starka, begick brott, drev omkring och slogs. I flickornas utredningar stod det att flickorna var rädda, ensamma, ledsna, stillsamma och lugna och att de hade psykiska problem och svårigheter med att hitta vänner. I majoriteten av ärendena hade barnen enbart sin mamma som vårdnadshavare, ingen av papporna hade vårdnaden om sina barn. Gemensam vårdnad förekom för fyra barn, en hade annan vårdnadshavare än de biologiska föräldrarna och i fem ärenden framgick inte hur vårdnaden såg ut. Även om barnen inte hade sin pappa som vårdnadshavare och inte hade någon kontakt med honom var han omnämnd i samtliga utredningar. Hur kontakten med pappan såg ut framkom i alla utredningar utom två.

Arbete och studier var två andra faktorer som betonades utförligt. Fritidsaktiviteter togs inte upp i majoriteten av utredningarna, i så fall som den aktivitet som innebar att driva omkring, syssla med droger eller andra kriminella handlingar. Innan barnen placerats i familjehem såg inte socialsekreterarna fritidssysselsättning som en resurs i barnens liv. Barnens och tonåringarnas aktiviteter beskrevs däremot efter att ha vistats i familjehemmet en tid. Många av föräldrarna hade brister i föräldraförmågan då de saknade kapacitet och ork.

Åsa Sjöberg Backlund (2002) har skrivit en rapport som är en utvärdering av projektet *Råd och stöd* i Håbo kommun. Projektet gick ut på att ge stöd till barn, som befann sig i riskzonen, och deras familjer. Barnen som ingick i utvärderingen var noll till tjugo år, 21,1 procent av dem var i åldrarna 13-15. Handläggarna i projektet fick en lista med ett antal angivna problembilder och fick för varje barn uppge vilket eller vilka problem som stämde in. Problembilderna delades in i sammanlagt sex områden. Handläggarna bedömde att pojkarna i större utsträckning hade problem relaterade till skolarbete, beteende eller sociala relationer. Flickornas problem bedömdes i större utsträckning vara familjerelaterade. Av de bedömda barnen var det en tredjedel som endast hade problem inom ett område, ofta relaterat till skolarbete. En tredjedel hade problem inom två till tre områden och ytterligare en tredjedel hade problem inom fyra eller fler.

3.3 BBiC - modellen

BBiC (Barns Behov i Centrum), är ett kvalitetssystem som ska förbättra utredning, planering och uppföljning inom den sociala barnvården. I modellen påtalas vikten av att lyfta fram barnet och dess behov och intressen. Man har utarbetat en mall som ska användas vid barnavårdsutredningar för att alla socialsekreterare ska belysa barnens situation på ett likvärdigt sätt. Mallen tar upp frågor som berör föräldrarnas förmåga, barnets behov och hur det ser ut i familjen och i den omgivande miljön. BBiC kom till Sverige på 90-talet och sju svenska kommuner påbörjade 2002 ett samarbete med Socialstyrelsen där de prövade BBiC - modellen. Modellen underlättar också för socialsekreterarna att se var bristen/bristerna finns, om det exempelvis är hos föräldrarna, hos barnet eller i omgivningen (Socialstyrelsen, 2002).

3.4 Lagtexter

Här tar vi upp och gör en kort beskrivning av de paragrafer i de två lagar som berörs i utredningarna. Dessa är SoL (Socialtjänstlagen) och LVU (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga).

Socialtjänstlagen (2001:453) är en ramlag där de övergripande målen för samhällets socialtjänst anges. När det gäller åtgärder som rör barn ska det tas hänsyn till barnets bästa. Det är definitionen av barn som står i FN:s barnkonvention som gäller, nämligen personer under 18 år. Socialnämnden ska hjälpa till så att barn i samhället växer upp under trygga förhållanden och utvecklas gynnsamt. Det finns särskilda bestämmelser som anger nämndens roll är i förhållande till barn och hur den ska gå till väga för att uppfylla denna. Innan en utredning påbörjas sker en prövning för att bedöma om det är en fråga som kan leda till en åtgärd av nämnden. Om det bedöms vara så, ska en utredning påbörjas utan dröjsmål och den ska ske skyndsamt. De regler som handlar om utredning om ingripanden eller stöd, gällande barn, anges, samt att utredningen ska slutföras inom loppet av fyra månader (Norström & Thunved, 2005).

I Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga anges att man ska ta reda på barnets åsikt och ta hänsyn till detta i förhållande till barnets ålder och mognad. Om man inte kan få samtycke av vårdnadshavare eller, efter att barnet fyllt 15, barnet själv, kan barn få vård enligt denna lag. För att detta ska gälla ska det finnas förhållande i hemmet eller något i barnets eget beteende som innebär påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas (Norström & Thunved, 2005).

4 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras de teoretiska utgångspunkterna; adolescensutvecklingen, som tar upp utvecklingen som barn går igenom när de kommer i puberteten. Könssocialisationen, som behandlar det som gör att man "blir" pojke respektive flicka, samt risk- och skyddsbegreppen och vilka positiva och negativa effekter dessa kan ha på ett barns fysiska och psykiska mående och utveckling.

4.1 Adolescensutvecklingen

Adolescensutvecklingen ser olika ut i olika delar av världen. Vi har tittat på hur utvecklingen ser ut i västvärlden. Även här ser adolescensutvecklingen olika ut då det är mycket individuellt hur den tar sig uttryck. Detta kan exempelvis ha att göra med händelser i den tidiga barndomen då anknytningsmönsterna skapas. Om man har fått en trygg eller otrygg anknytning kan få betydelse för utvecklingen senare i livet (Daniel et al, 1999). Nedan följer några exempel på hur adolescensutvecklingen kan se ut.

Vid vilken ålder pojkar och flickor kommer in i puberteten varierar, men oftast sker detta tidigare för flickor. I adolescensen genomgår deras kroppar många förändringar, pojkar och flickor utvecklas till att bli män och kvinnor. Att komma in i puberteten tidigt eller sent, jämfört med andra jämnåriga, kan för vissa tonåringar få konsekvenser. En tidig utveckling kan för en del pojkar innebära att de får bättre självförtroende, då de blir större och starkare än sina vänner. För en del flickor kan en tidig utveckling leda till att de får en felaktig kroppsuppfattning och/eller börjar umgås med äldre tonåringar. Att ha äldre vänner kan leda till att man gör vissa saker tidigare än man annars skulle gjort (Eysenck, 1998; Papalia, Wendkos Olds & Duskin Feldman, 2002).

Det är i tonåren man ska försöka "hitta" sig själv, skapa sig en identitet och förbereda sig på att bli vuxen och självständig. En del i detta kan vara att frigöra sig från sina föräldrar och försöka ta sig ur den trygga värld, med beskydd och omsorg, som man lever i (Schultz Larsen, 1994). Detta kan leda till konflikter i familjen då tonåringen inte följer föräldrarnas regler. Även om tonåringarna vill frigöra sig från sina föräldrar kan de fortfarande vilja ha kvar dem som en trygg bas när de ska börja klara sig själva. I adolescensen börjar en del bry sig väldigt mycket om sig själva och vad andra tycker och tänker om dem. En förklaring till detta kan vara den utvecklade förmågan att tänka hypotetiskt och abstrakt. Detta kan göra att föräldrar-

nas åsikter och bekräftelse inte blir lika betydelsefulla. Istället kan vännerna och gruppen bli allt viktigare och då betyder det mycket att hitta någon man kan lita på och som man kan dela sina tankar och känslor med (Eysenck, 1998; Papalia et al, 2002).

Behovet av intimitet kan se olika ut för pojkar och flickor. Flickor kan ofta ge uttryck av att ha ett större behov av nära relationer. Psykologen Erik H. Erikson har en teori om detta som går ut på att pojkar inte är mogna för intimitet förrän de fått en stabil identitet, men att flickors identitet utvecklas genom intimitet (Papalia et al, 2002). Studier som har gjorts i skolmiljö tyder också på att flickor i högre grad signalerar ett större behov av närhet. Studierna visar att flickor ofta håller ihop och sitter i smågrupper i klassrummet, medan pojkarna är mer självständiga och tävlingsinriktade (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991; Papalia et al, 2002). Högstadietiden är allmänt den tid då både pojkar och flickor ogillar skolan som mest. Konflikter uppstår i större utsträckning och studier har visat att de kan ge sig olika uttryck för pojkar och flickor. Pojkarna uttryckte sitt missnöje tydligare än flickorna, genom att skolka och bråka och flickorna var mer osynliga och undanglidande (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

4.2 Könssocialisationsteorin

Det talas ofta om alla skillnader som finns mellan kvinnor och män, men det är få av dem som det finns stöd för i forskningen, och de skillnader forskarna upptäcker är mycket små. Faktum är att skillnaderna är större inom gruppen kvinnor och gruppen män än det är mellan dessa grupper. Det kan verka självklart att vissa saker ses som kvinnliga eller manliga, men genom att studera andra kulturer märker man att det som anses vara kvinnligt och manligt i väst, inte alls behöver vara detsamma i andra delar av världen. Utifrån detta känns det naturligt att anta att de könsroller vi har i samhället till stor del är ett resultat av socialisation (Shaffer, 2000).

Någonstans mellan fem och sju års ålder går det upp för barn att det är en oföränderlig del av dem själva att de är pojke eller flicka. I tonåren spelar föräldrarna en viss roll för hur könsrollerna uppfattas, men vänner har störst inflytande. Både pojkar och flickor pressas av omgivningen att passa in i respektive könsroller. I denna ålder börjar intresset för att bilda par och för att kunna göra det är det viktigt att man accepteras i gruppen. När barnen blir äldre, som i gymnasiet eller strax därefter, blir de mer säkra på sig själva och mer bekväma i rollen som unga kvinnor och män. Detta gör att de inte är lika låsta i de stereotypa könsrollerna (Shaffer, 2000).

I de allra flesta samhällen finns det en förväntan att kvinnor och män ska bete sig olika och ta på sig olika roller. I västvärlden ses det exempelvis som kvinnligt att vara i behov av flera sociala kontakter och vara lättpåverkad. Manliga egenskaper är däremot att ha bättre självförtroende, vara analytisk och att vara bra på uppgifter som kräver logisk tankeverksamhet (Shaffer, 2000). Generellt ses pojkars beteende ofta som aktiva handlingar medan flickor oftare ses som offer för andras handlingar (Sjöblom, 2003). För att barn ska anpassa sig efter könsrollerna måste de förstå att de är pojke eller flicka och lägga den informationen till den bild de har av sig själva. Barn blir medvetna om vad som förväntas av dem som pojke eller flicka på främst två sätt. För det första uppmuntras och belönas de när de gör könstypiska saker och straffas eller på annat sätt avskräcks när de gör något som anses typiskt för det motsatta könet. För det andra observerar och imiterar barn förebilder av samma kön. Dessa kan vara föräldrar, äldre syskon, lärare, vänner och mediapersoner (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991; Shaffer, 2000).

De skillnader som det sägs finnas mellan pojkar och flickor kan bli självuppfyllande profetior när barn lär sig hur de ska vara som just pojke eller flicka. Flickor förväntas och uppmuntras till att hjälpa till i hemmet och pojkar i sin tur förväntas och uppmuntras att vara sportiga och inte visa känslor på samma sätt som flickor. Detta gör att de får lära sig att de har olika roller i samhället. Genom de beteenden som anses vara kvinnliga respektive manliga fostras flickor till rollen som fru och mor; de ska se till att familjen fungerar och uppfostra barnen. Pojkarna fostras istället till rollen som man och far; för att försörja och beskydda familjen (Shaffer, 2000). Ofta är det kvinnan som är hemma med barnen då hon oftast tjänar mindre än mannen och får då även ta ansvar för flera hushållssysslor. Föräldrarna kan i och med detta få en roll som ses som typiskt kvinnlig eller manlig vilket barnen påverkas av. Även i familjer som medvetet försöker sträva bort från könsstereotyperna har barnen en tydlig bild av vad som ses som typiskt för pojkar och flickor (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991; Shaffer, 2000).

Redan från det att barn är nyfödda, ibland tidigare, får de etiketten; pojke eller flicka. Från barnens första dag i livet pratar och leker man olika med, samt förväntar sig olika respons beroende på om barnet är pojke eller flicka. Flickorna tilltalas med de ljusaste av röster, beskrivs som små änglar och upplevs oftare som ledsna. Med pojkarna pratar man med mer normal röst, beskriver dem som stora och starka och deras gråt upplevs oftare som ilska. En konsekvens av att samhället uppfattar pojkar och flickor olika är att beteenden uppmärksammas och bedöms olika. Både hemma och i skolan förväntas det exempelvis att pojkar ska var

bättre på matte än flickor, eftersom detta är en egenskap som ses som manlig. Pojkar anses ha en naturlig begåvning medan flickor däremot anses jobba hårt för att uppnå samma resultat, vilket kan ge flickor en känsla av att de inte är lika duktiga som pojkar (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991; Shaffer, 2000). Man tolererar i större utsträckning att flickor gör typiska pojk-saker, till exempel spela fotboll. Även när pojkar och flickor gör sådant som ses som ett negativt beteende för det motsatta könet, till exempel pojkar som gnäller eller flickor som slåss, får pojkar mer negativa tillrättavisningar (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). En förklaring till detta kan vara att egenskaper som ses som manliga värderas högre än egenskaper som ses som kvinnliga. Av detta kan man tänka sig att pojkar utsätts för större press att passa in i könsrollen, vilket inte är synonymt med att flickor inte utsätts för någon press alls (Shaffer, 2000)

4.3 Risk- och skyddsfaktorer

På senare år har det inom forskningen fokuserats allt mer på de risk- och skyddsfaktorer som finns i ett barns liv. Man har sett att det finns faktorer som ökar riskerna för ett barn att utvecklas på ett ogynnsamt sätt, men man har också funnit faktorer som kan motverka en sådan utveckling. Dessa forskningsresultat har fått genomslag i utbildnings- och utredningssammanhang. För att få en bra bild av ett barns mående och utveckling är det viktigt att titta både på negativa och positiva faktorer som finns i ett barns liv och väga dessa mot varandra. Faktorererna är vitt skilda och kan finnas hos föräldrarna, familjen, barnet själv och den omgivande miljön. Nedan skriver vi om en utredningsmodell som bygger på dessa faktorer och sedan följer en genomgång av risk- och skyddsfaktorerna (Daniel et al, 1999; Lagerberg & Sundelin, 2000).

4.3.1 Riskbegreppet

Risker kan vara av olika allvarlighetsgrad, men oftast talar man om en anhopning av riskfaktorer. En risk i sig behöver inte direkt vara skadlig och utgöra en fara, men om ett barn utsätts för många risker kan de tillsammans skapa oro om att ett barn befinner sig i riskzonen. Man talar då om att den kumulativa risken är stor för barnet. Det finns dock några riskfaktorer som ses som så allvarliga att dessa ensamma kan vara mycket skadliga för barnet. Exempel på dessa kan vara om barnet har någon förälder/föräldrar som missbrukar, är psykiskt sjuk, lider av mental retardation, är kriminell, misshandlar eller på något sätt försummar barnet vad gäller mat, kläder, husrum eller hälsovård. Det vanligaste är att man har många mindre allvarliga riskfaktorer omkring sig. Om man ser till föräldrarna kan en risk vara arbetslöshet, då föräld-

rarna saknar arbete kan det föra med sig ekonomiska problem och lägre social status. Att tillhöra en lågstatusfamilj innebär fler risker än att växa upp i en mer välbärgad familj. Andra risker relaterade till familjen är till exempel; många familjemedlemmar, ensamföräldraskap, skilsmässa/separationer och brister i föräldra – barnrelationen i form av att föräldrarna inte ger värme eller kärlek, saknar förståelse för barnets behov eller använder en oacceptabel uppfostringsmetod. En livshändelse som inträffar akut i en familj kan också innebära en risk, till exempel förlust av en nära anhörig, skilsmässa och fattigdom. Risker kan även hänföras till barnet själv, som till exempel kön och ålder. I tonåren finns en förhöjd risk att vara flicka, men under de första tio åren och efter man fyllt 30 år är det pojkar som är mer sårbara och utsatta. Problemen som drabbar tonåringar ser olika ut för pojkar och flickor, vilket presenteras nedan.

Problem som i större utsträckning drabbar tonårspojkar:

- Död till följd av olycksfall och mellanmänskligt våld
- Våldsamt död
- Självmord
- Läs- och skrivsvårigheter, överlag sämre skolprestationer
- Utagerande beteende
- Kriminalitet och asocialt beteende

Problem som i större utsträckning drabbar tonårsflickor:

- Övervikt
- Ängslighet, blyghet
- Kamratproblem
- Allvarlig depression
- Psykosociala problem
- Skoltrötthet
- Tidig utflyttning från föräldrahemmet
- Många och tidiga sexuella förbindelser
- Otillfredsställande partnerrelationer

Andra risker som, förutom kön och ålder, kan hänföras till barnet är om pojken eller flickan inte är fysiskt frisk, det vill säga har en kronisk sjukdom, är överviktig eller lider av någon

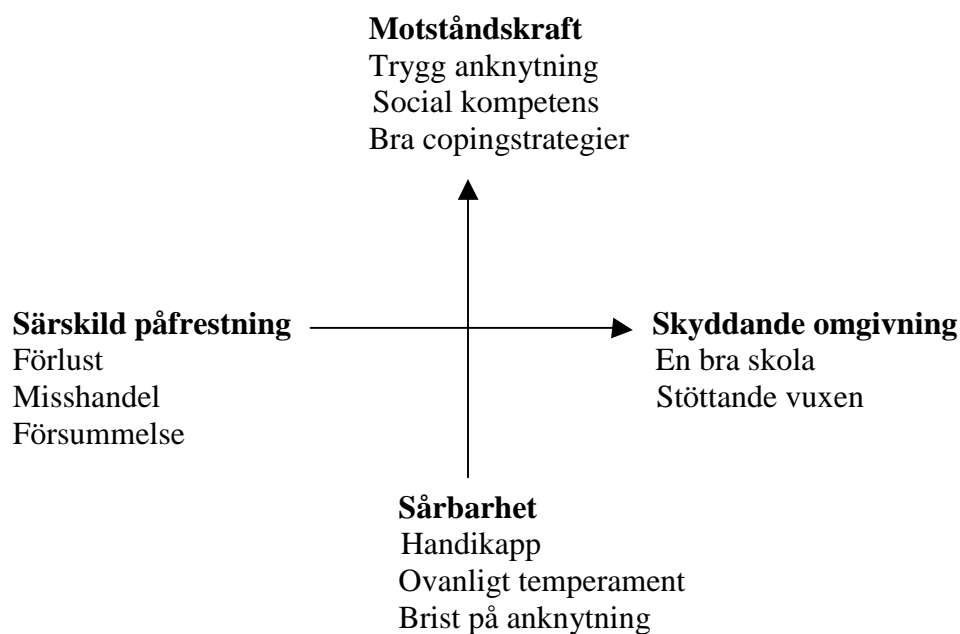
form av allergi. Barnet kan även ha psykiska problem i form av en depression, ångest eller blyghet. Andra risker kan hänföras till beteendet och bero på en svårhanterlig personlighet eller bero på någon form av uppförandestörning som till exempel aggressivitet, skadegörelse, stöld, rymning, skolk, hyperaktivitet som till exempel ADHD, besvärligt temperament, frånvaro av stark anknytning till förälder, låg intelligens och utvecklingsförseningar. Har barnet dåliga kamratrelationer eller inga vänner alls ses även detta som en risk som kan hänföras till barnet. Det finns också risker som kan hänföras till den omgivande miljön som till exempel dåliga skolerfarenheter (Daniel et al, 1999; Lagerberg & Sundelin, 2000).

4.3.2 Skyddsbegreppet

Om det finns skyddsfaktorer i ett barns liv innebär det att barnet i större utsträckning klarar de påfrestningar som riskerna de utsätts för kan medföra, men det innebär inte att barnet är osårbar. Sannolikheten är däremot större att stå emot risker ju fler skyddsfaktorer som finns. Vid en barnavårdsutredning är det därför lika viktigt att se till det som är positivt som till det som är negativt. Skyddsfaktorerna kan finnas i barnets liv just nu, men också hänföras till tidigare i utvecklingen. Redan innan födseln kan man hitta de första skyddande faktorerna i form av att god prenatal vård och mammans hälsa. Efter födseln är mammans omvårdnad av stor vikt för barnet. Det är också viktigt att barnet blir väl omhändertaget, får god övervakning och tillsyn av föräldrarna och att det inte drabbas av för många separationer. Andra skyddande faktorer kan vara; att sammanhållningen i familjen är bra, att det finns syskon som det är minst två år emellan, att det finns en familjeförsörjare eller att man tillhör en hög socialgrupp. Barn kan ha egenskaper som skyddar dem, exempel på detta kan vara; att de har humor, att de är tåliga och ihärdiga, att de har förmågan att hantera stress och påfrestningar, så kallat coping, att de har egenskapen att förstå och komma överens med andra eller att de är nyfikna. Att vara fysiskt frisk och duktig i skolan är också skyddande faktorer som hänförs till barnet. På liknande sätt som det kan vara en risk att vara flicka i tonåren, kan det vara ett skydd under denna tidsperiod att vara pojke. Det finns även skyddande faktorer som kan hänföras till den omgivande miljön; att barnet tycker om och är engagerad i skolan eller i någon fritidsaktivitet eller att han/hon får stöd genom en granne, lärare eller någon annan vuxen utanför familjen (Daniel et al, 1999; Lagerberg & Sundelin, 2000).

Daniel et al (1999) har tagit hjälp av en modell för att lättare beskriva de risk- och skyddsfaktorer som finns i ett barns liv. De har delat in i dessa faktorer i fyra grupper; sårbarhet, särskild påfrestning, motståndskraft och skyddande omgivning. Sårbarhet och särskild på-

frestning utgör riskfaktorerna, motståndskraft och skyddande omgivning utgör de skyddande faktorerna. Sårbarhet innebär att hälsosam utveckling hotas på grund av samhället, omständigheter i familjen eller på barnets egna medfödda karaktärsdrag. Särskild påfrestning är livshändelser och andra omständigheter som hotar en hälsosam utveckling. Motståndskraft innebär att barn utvecklas normalt trots svåra förhållanden och skyddande omgivning innebär att det finns något utanför familjen som kan skydda barnet. Nedan ställs modellen upp med exempel till varje begrepp.

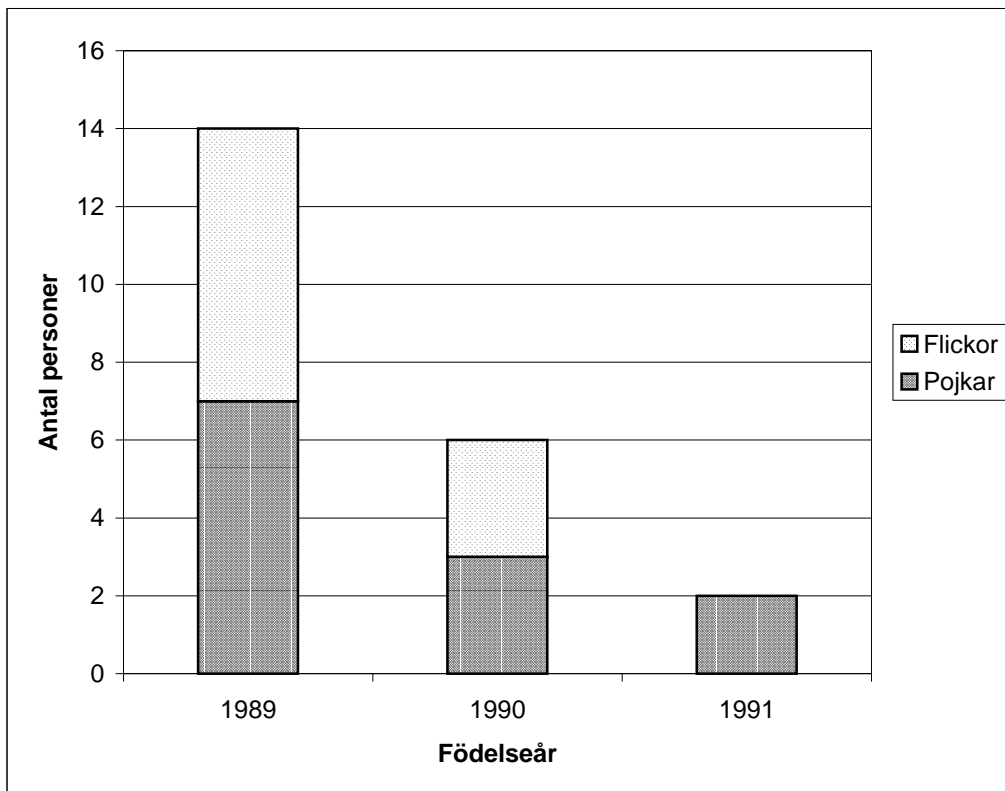

Figur 1. Daniel, Gilligan & Wassells modell över risk- och skyddsfaktorer

5 Empiri

I detta kapitel redogörs för de resultat som framkommit i dokumentanalysen och materialet presenteras med våra frågeställningar som utgångspunkt. Detta utgör det empiriska underlaget för uppsatsen.

I några av sammanställningarna som följer har vi gjort vissa grupperingar i vilka tonåringarna kan ingå i mer än en. Detta gör att det kan verka som om det sammanlagda antalet tonåringar inte alltid stämmer överens med det antal utredningar vi läst. Innan vi presenterar empirin kommer en redovisning av hur fördelningen har varit mellan kön och ålder i de utredningar vi läst.

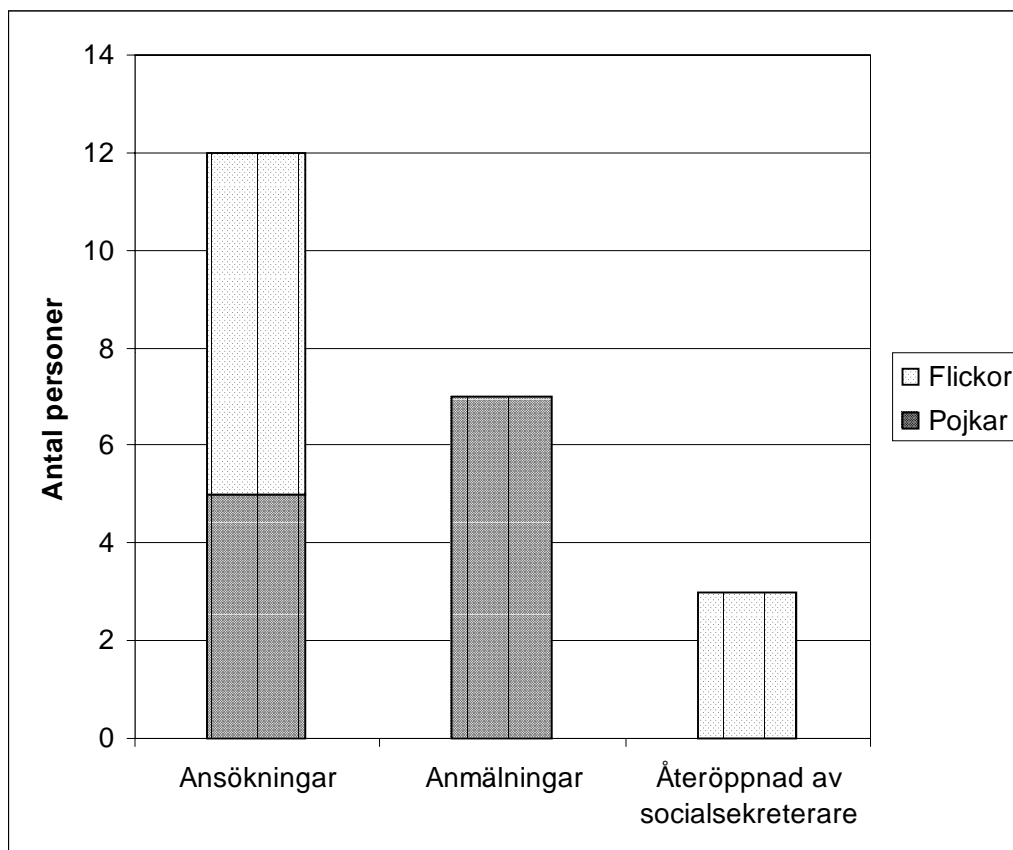
Figur 2. Fördelning av ålder och kön

Vi läste 22 utredningar, varav tolv gällde pojkar och tio gällde flickor. Alla var födda 1989-1991. Fördelningen mellan kön och ålder var följande; sju pojkar och sju flickor var födda 1989, tre pojkar och tre flickor var födda 1990 och två pojkar var födda 1991 (se figur 2).

5.1 Varför aktualiseras ärendena på Socialförvaltningen?

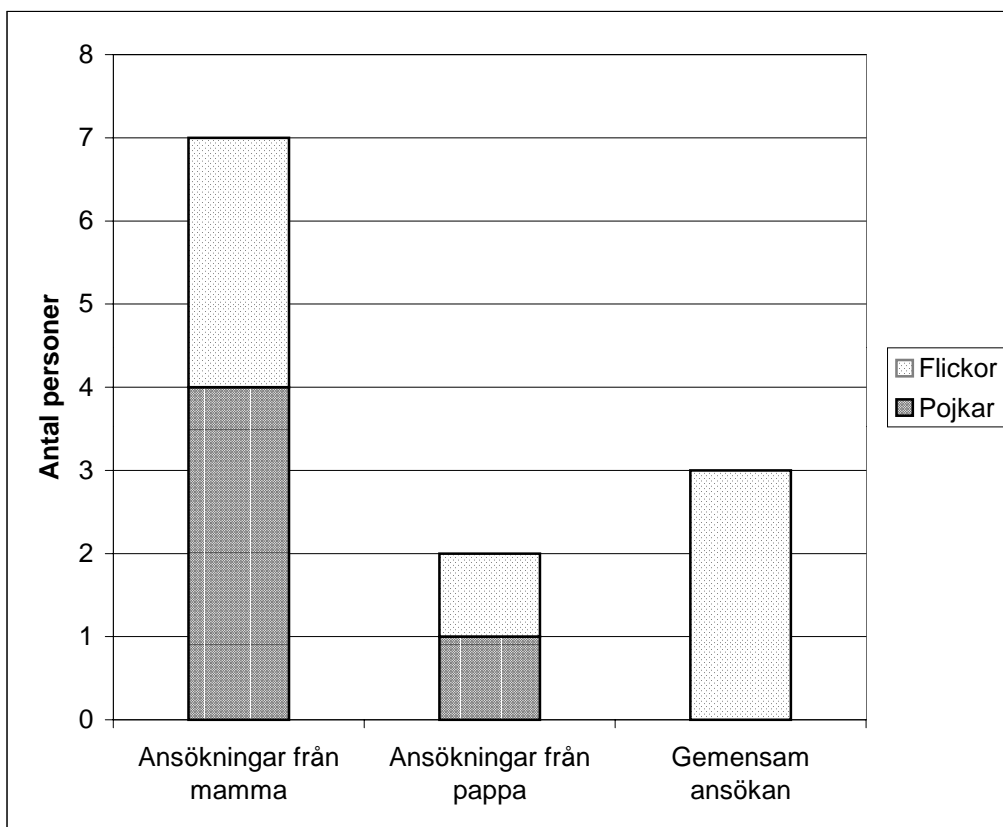
Här har vi tittat på hur ärendena har aktualiserats på Socialförvaltningen, genom anmälan eller ansökan, och vad den utlösande faktorn har varit. Grundligare redogörelse följer på kommande sidor.

5.1.1 Anmälan eller ansökan?

Figur 3. Hur ärendet har aktualiserats

Av de lästa utredningarna var tolv stycken inkomna genom *ansökan* och sju genom *anmälan*. Tre var sedan tidigare aktualiserade på Socialförvaltningen och ny utredning hade öppnats av socialsekreteraren. Alla sju anmälningar gällde pojkar. Av ansökningarna var det fem som gällde pojkar och sju som gällde flickor. De utredningarna som återöppnats av socialsekreterare gällde i alla tre ärenden flickor (se figur 3).

Figur 4. Vem som gjort ansökan

I de ärenden där ansökan gällde pojkar var det fyra som gjordes av mamman och en av pappan. Ansökningarna som gällde flickor gjordes i tre av ärendena av mamman, i ett av pappan och i tre ärenden av båda föräldrarna (se figur 4). Anmälningarna, som alla gällde pojkar, kom i fem av ärendena från skolan och de resterande två kom från socialsekreterare vid polisen.

5.1.2 Den utlösande faktorn

Den utlösande faktorn är den händelse som ligger till grund för anmälningen eller ansökan som inkommit till Socialförvaltningen.

För *pojkar* hade den utlösande faktorn ofta något med skolan att göra. Det rörde sig bland annat om skolk, inlärningsvårigheter och beteendeproblem i form av konflikter, bråk och aggressionsutbrott. Detta förekom i sju av utredningarna. I tre av ärendena förekom bråk och aggressionsutbrott även i hemmet; för en av *pojkar* hade det till och med gått så långt att han hade misshandlat sin mamma. En annan vanligt förekommande grupp var de som misstänktes eller hade gjort en olovlig handling. Fem *pojkar* hamnade i denna grupp och brotten handlade om allt ifrån att ha stulit alkohol och sålt vidare till att ha gjort inbrott. I ett av ären-

dena rörde det sig om en sexuell handling där pojken låtit en sexårig flicka ta på hans penis och han i sin tur rörde vid hennes könsorgan utanpå kläderna. I två av ärendena berodde den utlösande faktorn på barnets psykiska mående; den ene pojken hade hotat att skada sig själv och den andre misstänkte man hade skurit sig.

För *flickorna* såg problembilden annorlunda ut, vi kunde urskilja två grupper, men dessa var inte lika tydliga som för pojkarna. Den ena gruppen gällde oro kring flickornas utveckling rörande deras psykiska mående och beteendeproblem, som till exempel rymning och skolk från skolan. Detta förekom i fyra av ärendena. I den andra gruppen, där den utlösande faktorn var att utredningen återöppnats av socialsekreteraren, ingick tre flickor. Anledningen till att utredningarna hade startats igen var till exempel att föregående utredning inte var komplett. För de tre resterande flickorna var den utlösande faktorn att en flicka var placerad och hade förbättrat sitt beteende och ville flytta hem, den andra önskade få kontaktperson och den tredje gick inte till skolan.

Detta som vi nu presenterat var den utlösande faktorn till att utredningarna aktualiserades. När vi läste vidare visade det sig att problematiken ofta var mer nyanserad och sammansatt. Nedan kommer vi nu att gå djupare in på detta.

5.2 Vad ligger till grund för utredningarna?

Den utlösande faktorn var ofta bara droppen som fick bägaren att rinna över. I många av ärendena visade det sig att tonåringarna hade ytterligare problem och att dessa hade funnits under en längre tid.

För *pojkarnas* del visade det sig att gruppen som hade problem i skolan ökade från sju till nio. För fem av pojkarna återkom beteendet som framträtt i skolan även i hemmet, det vill säga en liten ökning från tidigare då siffran var tre. I tre av utredningarna poängterades att pojkarnas föräldrar behövde stöd i föräldrarollen, då de inte klarade av att sätta upp och hålla fast vid regler. Det framkom att två av pojkarna hade brister i sin sociala utveckling, varav en av dem hade högfungerande autism och ADHD. I en utredning hade en av pojkarna en pappa och en bror som nyligen gått bort och detta framkom som en anledning till att han skolkade från skolan och misstänktes ha skurit sig själv. Gruppen med dem som gjort eller misstänktes för olagliga handlingar bestod fortfarande av fem pojkar, men det framkom att en del av de här pojkarna även hade problem i skolan och i familjen.

Grupperingarna för *flickorna* blev tydligare när man tittade närmare på utredningarna. Flickorna visade sig i de flesta ärenden, sju av tio, ha beteendeproblem så som det tas upp i Lagerberg och Sundelin (2000). Svårighetsgraden på dessa varierade men ofta var det denna problematik som låg i fokus. Man oroade sig för tre av flickornas alkoholkonsumtion, att två av flickorna var ute sent på kvällarna och att två hade rymt hemifrån vid vardera ett tillfälle. Det var fem flickor som inte följde regler i hemmet och sex flickor som hade någon form av problem i skolan. Bråk och konflikter förekom för tre av flickorna både i hemmet och i skolan. I en av utredningarna var konflikterna i hemmet så pass allvarliga att flickan hade slagit sina föräldrar. För en av flickorna oroade man sig för att flickan skulle utnyttjas sexuellt då hon klädde sig utmanande. I ett ärende såg man det som oroande att flickan inte längre skötte skolan så bra som tidigare. Två av flickorna hade tidigare hotat med att begå självmord. En flicka hade inte gått i skolan på ett par år och tillbringade nästan all tid hemma. Två av flickorna hade brister i den sociala utvecklingen. Vad det gäller olovliga handlingar var det en av flickorna som hade fyra polisanmälningar för bland annat snatteri och misshandel. En av flickorna skilde sig från de övriga då hennes utredning gällde om hennes LVU skulle avslutas, då hon hade förbättrat sitt beteende.

5.3 Vilka faktorer lyfts fram i dokumentationen utöver de som ligger till grund för utredningarna?

Här har vi tagit fram faktorer som kan spela en viktig roll i barnets utveckling och mående. De vi tittade på var tonåringarnas hälsotillstånd, familjeförhållande, bostadsförhållande, nätverk, kamratrelationer, skolförhållande och fritidsaktiviteter. Vi valde också att titta på etnicitet för att se om socialsekreterarna angav detta. Anledningen till detta var att man kan ha en annan syn på barnuppfostran om man kommer från en annan kultur och detta kan leda till att samhället reagerar mot det sätt som familjen uppfostrar sina barn på.

5.3.1 Hälsotillstånd

I de utredningar där tonåringarnas fysiska och psykiska hälsotillstånd togs upp, gjordes detta grundligt. Det framkom både hur situationen såg ut vid utredningstillfället och hur den sett ut tidigare. För pojkarna togs hälsotillståndet upp i sex av tolv ärenden och för flickorna i sju av tio.

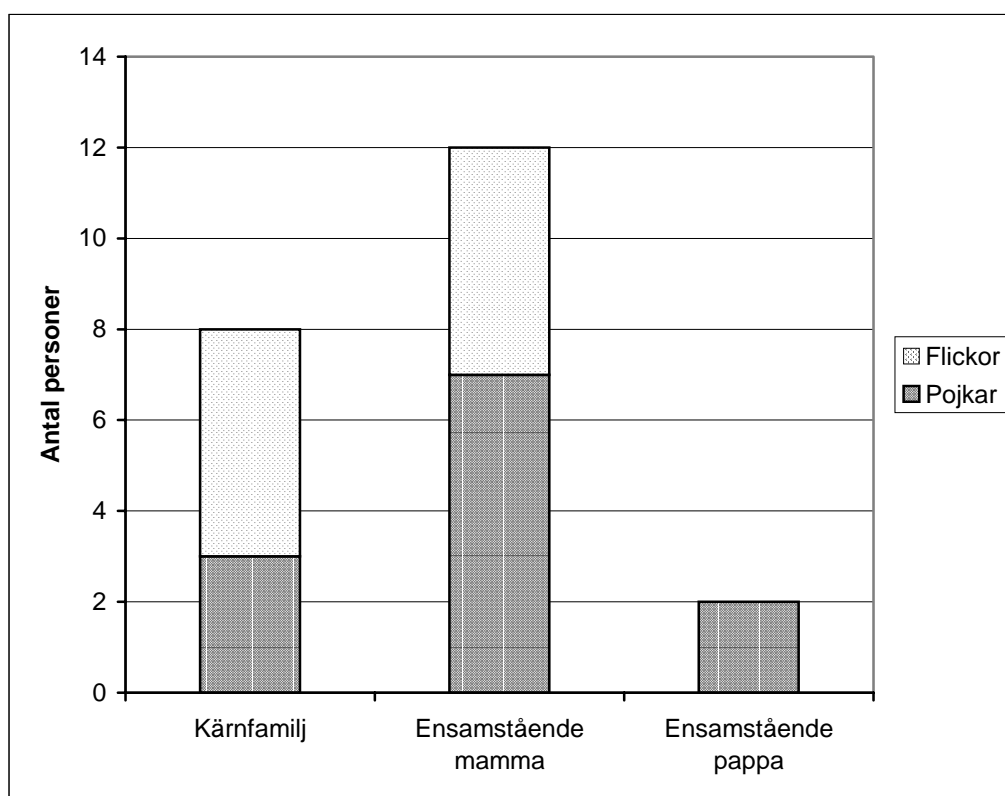
Pojkarna led ofta av någon form av beteendestörning. Fyra av pojkarna hade fått diagnosen ADHD, en av dem hade även högfungerande autism, en annan dyslexi och en tredje tvångs-

syndrom som ansiktsticks och överdrivet duschande. Diagnosen var i tre av ärendena orsaken till deras problem, då i form av beteendestörningar av utagerande slag med aggressivitet och/eller bristande social anpassning som följd. I ett ärende hade diagnos varit på tal men man hade inte lyckas fastställa någon. Denna pojke var sent motoriskt utvecklad och han led av illamående och kräkningar. Det man kom fram till var att han endast var brådmogen och överintellektuell. Två av pojkarna var överviktiga och en av dem hade allergi. En annan pojke mådde psykiskt dåligt då hans pappa och ena broder gått bort, man misstänkte att han skadade sig själv, men enligt pojken stämde detta inte.

Flickornas vanligaste hälsotillstånd var att de hade psykiska problem i form av depression och ångest. Hos fem av flickorna förekom någon form av dessa psykiska besvär och två av flickorna hade fått antidepressiv medicin på grund av detta. I en del utredningar tog man fasta på om flickorna rökte eller drack alkohol eller om de hade gjort detta tidigare. I dagsläget visade det sig att två av flickorna rökte och att tre av dem drack stora mängder alkohol. I två av utredningarna tog man upp att matvanorna var dåliga och en av dessa två flickor hade problem med övervikt och dåliga tänder. En flicka hade fått diagnosen ADD (Attention Deficit Disorder), som är en form av ADHD. En flicka hade astma och allergier.

5.3.2 Familjeförhållanden

Tonåringarnas familjeförhållanden togs upp i alla 22 ärendena, men hur stor vikt man lade vid att beskriva situationen i hemmet varierade. I en del utredningar fick man bara veta vem eller vilka som tonåringen bodde tillsammans med, inte hur förhållanden mellan dem såg ut.

Figur 5. Hur familjesammansättningen ser ut

Av de tolv *pojkar* som utreddes bodde tre av dem i en så kallad kärnfamilj, med både en mamma och en pappa. De resterande nio *pojkar* bodde med en förälder, sju med sin mamma och två med sin pappa (se figur 5). Av dessa framkom det att en var ensamstående då pappan i familjen gått bort och tre då de genomgått en skilsmässa eller separation. Alla utom en pojke hade ett eller flera syskon. Ingen av de ensamstående föräldrarna som *pojkar* bodde hos hade någon ny familj, en mamma hade däremot en ny pojkvän som bodde med familjen, men under utredningens gång blev de särbo. I utredningarna framgick det att två av *pojkar*nas pappor hade nya familjer. I sex av hemmen förekom mycket konflikter mellan pojken, föräldern/föräldrarna och syskonen. I två av dessa ärenden fick man veta att *pojkar*na bråkade på grund av att de inte ville följa de regler som satts upp. I ett av hemmen fungerade allt bra, hur det såg ut i de övriga fem familjerna framgick inte. I två ärenden uppgavs vilket yrke föräldrarna hade och i tre ärenden framkom det att mammorna var sjukskrivna, en av dem på grund av att hon hade ADHD och en för att hon var slutkörd. En av *pojkar*na hade en pappa som var kroniskt sjuk till följd av astma och en bortopererad lunga, vilket ledde till att mamman fick ta ett stort ansvar i familjen.

Av *flickorna* bodde fem stycken med båda sina föräldrar. Fem av flickorna bodde enbart med sin mamma, varav två på grund av att deras pappa gått bort (se figur 5). En flicka var ensam-barn, de resterande nio flickorna hade ett eller flera syskon. Det framgick inte om någon av föräldrarna hade någon ny familj, varken mammorna eller papporna. I fem av familjerna fanns det mycket konflikter mellan flickan och föräldern/föräldrarna. För tre av flickorna berodde konflikterna på att de inte ville följa uppsatta regler, i två av ärendena togs anledningen till beteendet inte upp. I en familj fanns syskon som var placerade, vad detta berodde på framkom inte. En annan flicka hade en syster som gick på särskola. Det framkom att två av flickorna hade föräldrar med heltidsjobb och ordnad ekonomi och att två flickor hade sjuka mammor. Den ena hade fibromyalgi och var förtidspensionerad och den andra var sjukskriven då hon led av struma, diabetes och hjärtproblem. För övrigt togs det inte upp vad föräldrarna arbetade med eller hur deras ekonomi såg ut. I en familj tog man fasta på att pappan var nykter alkoholist och i en annan att pappan hade utvisats ur landet.

5.3.3 Bostadsförhållanden

Tonåringarnas bostadsförhållanden togs upp i sex ärenden som alla gällde flickor. Det framkom inte om socialsekreterarna hade gjort någon grundligare undersökning av hur dessa förhållanden såg ut, men i två av ärendena fanns tecken på att bostadsförhållandena kunde ha haft inverkan på flickornas beteende, utveckling och mående. Den ena familjen hade under nästan ett och ett halvt års tid varit bostadslösa och hade då bott på en campingplats. Den andra familjen bodde i en tvårumslägenhet där mamman och hennes två tonårsdöttrar delade sovrum. I de andra fyra utredningarna uppgavs att bostadsförhållandena såg bra ut.

5.3.4 Nätverk

Pojkarnas och flickornas nätverk berördes inte ingående. I pojkarnas utredningar togs detta upp i två av tolv ärenden. Siffran var högre hos flickorna, där nämndes nätverket i sex av tio utredningar.

En av *pojkar*na umgicks med sina morföräldrar och sin morbror, den andra pojken hade en kontaktperson som han umgicks med. Nätverket runt *flickorna* bestod till största delen av släktingar, så som moster, kusiner och mor- och farföräldrar. Fem av flickorna hade släktingar som de kunde vända sig till, en av flickorna hade dessutom sin mammas moster som kontaktperson. En av de fem flickorna hade dessutom en lärare från en gammal skola som hon stod nära och en flicka hade lärt känna en fältassistent ifrån fältgruppen på skolan som hon

tyckte om och litade på. En flicka hade släkt omkring sig men hade dragit sig undan från dessa.

5.3.5 Kamratrelationer

I princip alla utredningar angavs det om tonåringen hade vänner, men det togs upp olika utförligt. För att få en bild av hur tonåringen hade det med vänner pratade utredarna i nästan alla ärenden med tonåringen själv, föräldrar och lärare. I en utredning pratade man inte med tonåringen då mamman inte ville detta på grund av att pojken hade svårt för nya kontakter. I ett ärende gick socialsekreteraren inte alls in på hur flickans kamratrelationer såg ut. Den utredningen öppnades och avslutades på en vecka och problembilden och lösningen verkade väldigt tydlig för utredaren och de involverade.

Alla *pojkar* utom en hade vänner. En av dessa hade få, men pojken tyckte inte att detta var något bekymmer, medan hans mamma menade att han saknade vänner mer än han gav uttryck för. I en utredning framkom det att lärarna tyckte att pojken verkade ha vänner, medan mamman menade att han var utanför och isolerad. Två av pojkarna umgicks endast med yngre barn. Detta fungerade bra för den ena pojken, medan mamman till den andra trodde att hennes son gjorde detta för att han tyckte om att hävda sig gentemot andra. Det var endast en av pojkarna som uppgavs ha vänner från båda könen, han hade även haft en flickvän. En pojke berättade att han umgicks mycket med sin äldre bror, fast de bråkade mycket. De flesta av pojkarna träffade vänner både i skolan och på fritiden. En av pojkarna träffade endast sina vänner i skolan och han ville få hjälp med att aktivera sig på fritiden. I två ärenden framgick det vad vännerna gjorde när de träffades, till exempel spelade TV- eller datorspel.

De flesta av *flickorna* verkade ha vänner. Som vi skrev i inledningen till detta avsnitt var det en av flickorna som det inte angavs för och en som inte hade några vänner. En av flickorna hade en vän, men skolan menade att de hade dåligt inflytande på varandra. Två av flickorna verkade, enligt deras lärare, inte ha några nära vänner i skolan. För den ena av dem stod det inget mer om detta i utredningen. Den andra flickan berättade att hon kände sig ensam och ibland lite utanför i skolan, men hon hade vänner i ett land i Asien, dit familjen åkte för att hälsa på släkt, och via brev och telefon hade hon kontakt med en vän som bodde på annan ort. Ytterligare en av flickorna hade en vän på annan ort, förutom den vännen, som var jämnårig med henne, umgicks hon med tonåringar som var äldre än henne själv. En av flickorna hade en bästis i samma ålder annars var vännerna äldre, men ingen av dem stod henne riktigt nära,

förutom en som hon vid ett tillfälle rymde med. Det var sammanlagt tre flickor som umgicks med äldre vänner. I en utredning framkom det att en flickas vänner var fyra till sex år äldre än henne själv. Flickan som utreddes för att få flytta hem hade brutit med sina gamla vänner och skapat nya kontakter på mammans nya hemort.

5.3.6 Skolförhållanden

I alla utredningar, utom för en flicka, togs skolsituationen upp. Det som socialsekreterarna tittade på var exempelvis hur tonåringarna klarade av att ta till sig undervisningen, hur de trivdes och vilken inställning de hade till skolan.

Av *pojkarna* var det fyra som hade anpassad skolgång, två på grund av att de hade svårigheter att tillgodogöra sig undervisningen och två på grund av att deras utbrott var svåra att styra i den vanliga klassen. En av pojkarna som fick anpassad skolgång fungerade sedan så bra att han blev ett föredöme för de andra eleverna, men ville inget hellre än att börja på sin gamla skola igen. Förutom pojkarna som hade anpassad skolgång var det ytterligare två som fick utbrott i skolan och en som växlade mellan att vara väldigt glad och mycket arg. För en av de här pojkarna hade det varit många skolbyten och mamman menade att pojken hade gått tillbaka i utvecklingen efter det senaste. Frånvaron var väldigt hög för tre av pojkarna; en skolkade av och till och en annan minskade frånvaron efter att han fått anpassad skolgång. En av pojkarna med hög frånvaro hade detta på grund av illamående på morgnarna. Pojken uppgav att han ville gå i skolan och föräldrarna menade att han var duktig kunskapsmässigt. I en av utredningarna uppgavs det att pojken inte trivdes i skolan och ville flytta ner en klass då han hade jämnåriga vänner där. Under utredningens gång blev han nerflyttad, då han missat mycket i skolan. En av pojkarna tyckte det var roligt i skolan och hade inga svårigheter förutom i matematik. Han hade även problem med ett gäng på skolan. En annan pojke tyckte överlag att det var tråkigt i skolan, men tyckte om svenska, bild och kemi och var även duktig i dessa ämnen.

Hälften av *flickorna* hade hög frånvaro, av dessa var det en som inte hade gått i skolan i två till tre år och hade inte heller under denna tid fått någon hemundervisning. Fram till mellanstadiet hade flickan presterat normalt, men ett begåvningsstest på BUP (Barn och Ungdoms Psykiatri) visade nu att hon kvalificerade sig för särskola. En av flickorna med hög frånvaro hade detta på grund av astma och en ansåg att hon fick för lite hjälp i skolan då hon hade svårt att ta eget ansvar och koncentrera sig på egen hand. Två av flickorna hade börjat skolka. I två

utredningar uppgavs det att flickorna inte hade några läs- eller skrivsvårigheter, men en av dem hade stora kunskapsluckor, troligen på grund av sin höga frånvaro. Den andra flickan hade enligt läraren ett väldigt litet ordförråd för sin ålder. Tre av flickorna hade anpassad skolgång och ytterligare en skulle få detta då hon hade hög frånvaro och för att hon kände sig pressad av allas förväntningar. Flickans lärare uppgav att hon hade väldigt stora resurser, men det framgick inte vad som menades med detta. En hade anpassad skolgång för att hon var utagerande och en för att hon inte kunde samarbeta med andra. Den senare hade även svårt för att koncentrera sig med andra elever runt omkring sig. För en av flickorna uppgavs det inte varför hon hade anpassad skolgång.

5.3.7 Fritid

Vi gjorde här en åtskillnad på fritidsaktiviteter och vad tonåringarna i övrigt gjorde på sin fritid. Med fritidsaktivitet menar vi en aktivitet som arrangeras av en verksamhet utanför hemmet och som utövas med flera andra, exempelvis fotboll eller gitarr. I fem utredningar, tre pojkar och två flickor, togs det inte upp vare sig om tonåringen utövade några fritidsaktiviteter eller vad han eller hon i övrigt hade för intressen.

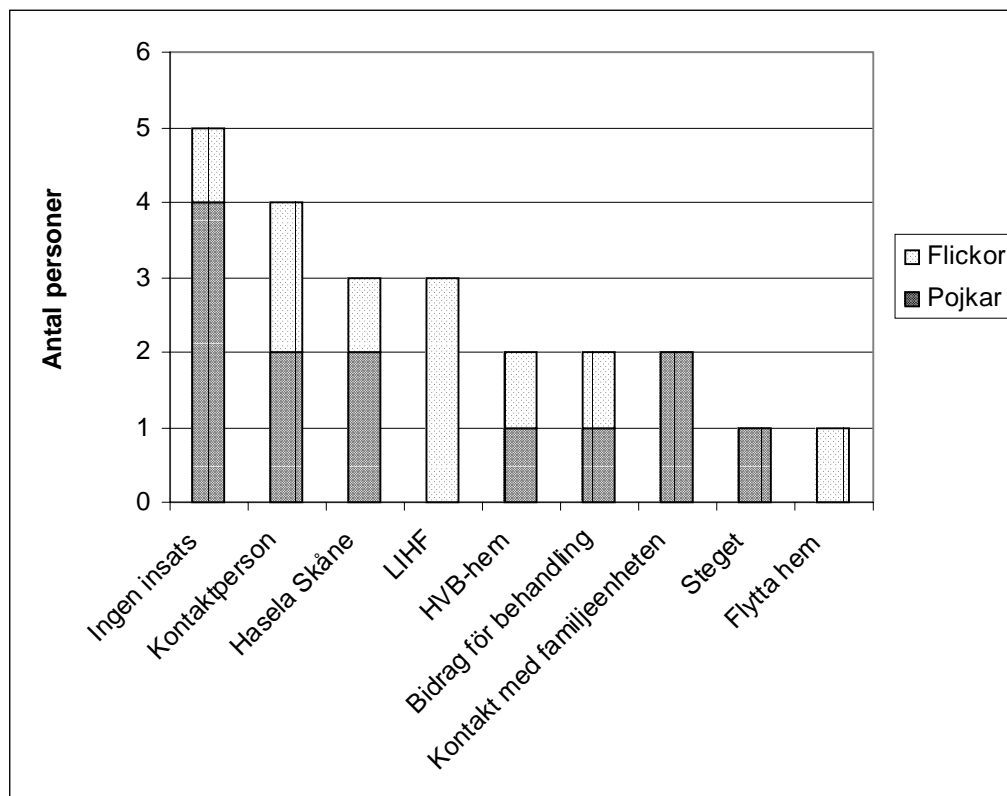
I fyra utredningar framkom det att *pojkar*na utövade någon form av fritidsaktivitet. Två av pojkarna spelade fotboll, den ene spelade även innebandy och den andre deltog i fältgruppens verksamhet. Det var ytterligare en av pojkarna som deltog i verksamhet anordnad av fältgruppen och en som spelade gitarr. Två pojkar hade tidigare haft en eller flera fritidsaktiviteter men slutat med dessa. För flera av pojkarna framkom det även vad de hade för övriga intressen, fem spelade TV- och datorspel, tre tittade på TV och film och två åkte skateboard och rollerblades. Andra intressen som pojkarna ägnade sig åt var till exempel; rita, spela teater, gå på fest och hänga på stan.

I en utredning framkom det att en *flicka* hade en fritidsaktivitet, denna var medverkan i fältgruppen. Tre flickor hade tidigare haft fritidsaktiviteter men slutat med dessa. En annan selsättning som framkom för flickorna var att umgås med vänner eller syskon, vilket fem gjorde. Av de övriga flickorna var två mest hemma, den ena umgicks med sin mamma och den andra städade, lagade mat, skrev på datorn och samlade klistermärken. Ytterligare två flickor spelade TV- och datorspel och en chattade på nätet.

5.3.8 Etnicitet

Etnicitet togs upp i tre av utredningarna, dessa rörde två pojkar och en flicka. En familj var från Mellanöstern, en pappa var från ett annat europeiskt land, varför detta togs upp framkom inte tydligt i utredningen, och en mamma var från ett land i Asien, dit familjen ibland åkte på semester.

5.4 Ledde utredningarna till någon insats, i så fall vilken?

Figur 6. Resultatet av utredningen

Av de utredda *pojkar* var det fyra som inte fick någon form av insats. En pojke fick vård enligt LVU på ett HVB-hem. Två pojkar skulle börja på Hassela Skåne, varav den ene också skulle få kontakt med Familjeenheten, vilket ytterligare en skulle få. De övriga utredningarna ledde till att två pojkar fick kontaktperson, en skulle träffa Steget för samtal och stimulans. För en annan pojke stod Socialförvaltningen för kostnaden för en redan påbörjad psykologkontakt (se figur 6).

För *flickorna* var det endast en av tio som inte fick någon insats. Två fick kontaktperson och tre skulle genomgå Familjeenhetens LIHF -program. En av flickorna skulle flytta hem och

efter eget önskemål få fortsatt vård enligt LVU. Detta skulle omprövas senast efter tre månader. En av flickorna skulle börja på Hassela Skåne och en flicka fick behandling på ett HVB-hem, till att börja med i sex månader. För en av flickorna stod Socialförvaltningen för kostnaden för en ungdomsvecka på Nämndemansgården (se figur 6).

5.5 Hur dokumenteras risk- och skyddsfaktorer och hur vägs dessa faktorer mot varandra?

Som vi tidigare skrivit är flickor mer sårbara i tonåren, detta innebär att oberoende av deras situation i övrigt är det en riskfaktor att vara flicka. Motsatt blir det då en skyddsfaktor att vara pojke. Vi valde att inte ta med detta när vi presenterar risk- och skyddsfaktorerna. Vi ska nu kortfattat presentera vår sammanställning av risk- och skyddsfaktorerna.

5.5.1 Riskfaktorer

I fem av *pojknas* utredningar framkom sju riskfaktorer. För tre av pojkarna togs det upp sex riskfaktorer och i en av utredningarna fem stycken. I resterande tre utredningar var riskfaktorerna fyra, två, respektive en. Av de riskfaktorer som hänfördes till föräldrarna och familjen var ensamstående förälder vanligast, andra exempel var konflikter i familjen och att föräldrarna hade svårt att sätta och hålla gränser. En riskfaktor som hänfördes till pojkarna var beteendeproblem som till exempel ADHD. Till den omgivande miljön var vantrivsel i skolan vanligt förekommande.

Av *flickorna* som utreddes hade en tolv riskfaktorer, en hade åtta, två hade sju, en hade sex och en hade fem. En utredning tog upp fyra riskfaktorer. Detta ärende skilde sig från de övriga då det gällde en flicka som tidigare blivit utredd och placerad, men som nu bättrat sitt beteende och ansökte om att få flytta hem. En flicka såg ut att ha tre riskfaktorer och två vardera två stycken. Riskfaktorer som hänfördes till föräldrarna och familjen var exempelvis ensamstående förälder, konflikter i familjen och att föräldrarna hade svårt att sätta och hålla gränser. Hos flickorna var beteendeproblem vanligt, men även alkoholförtäring och depression förekom i ett flertal ärenden.

5.5.2 Skyddsfaktorer

I de lästa utredningarna framkom fem skyddsfaktorer för en *pojke*, fyra stycken för tre och två skyddsfaktorer för ytterligare tre. För fyra av pojkarna framkom endast en skyddsfaktor. I en utredning togs det inte upp några skyddsfaktorer alls. Syskon, sammanboende föräldrar och

att föräldrarna arbetade var några exempel på skyddsfaktorer som hänfördes till föräldrarna och familjen. De skyddsfaktorer som hänfördes till pojkarna var exempelvis vänner och att de var duktiga i skolan. En skyddsfaktor som återkom i utredningarna och som kunde hänföras till omgivningen var att en del av pojkarna hade fritidsaktiviteter.

I *flickornas* utredningar angavs det fem skyddsfaktorer för en flicka och fyra skyddsfaktorer för tre. Två av flickorna såg ut att ha två skyddsfaktorer vardera och i två utredningar framkom det att flickorna hade en. En flicka såg inte ut att ha några skyddsfaktorer. De skyddsfaktorer som hänfördes till föräldrarna och familjen var exempelvis sammanboende föräldrar och syskon. För flickorna förekom endast skyddsfaktorer som hänfördes till dem själva i tre av utredningarna. Dessa skyddsfaktorer var att en flicka angavs vara fysiskt frisk, en var ambitiös i skolan och att en var verbal och begåvad. I en utredning hänfördes skyddsfaktorerna till den omgivande miljön och den var att flickan hade en fritidsaktivitet.

6 Analys

I detta kapitel analyseras empirin med hjälp av de teoretiska utgångspunkter som vi presenterade i vårt fjärde kapitel. Sist i kapitlet kommer en sammanfattning av vårt resultat.

Syftet med uppsatsen var att undersöka eventuella skillnader i socialtjänstens utredningsarbete för pojkar och flickor i åldrarna 13-15. Vi har sett att det finns vissa skillnader mellan pojkar och flickor i det som socialsekreterarna fokuserar på i utredningarna. Utöver dessa skillnader har vi även sett andra olikheter vilka socialsekreterarna inte har någon del i. Vi märkte till exempel en skillnad i hur utredningarna kom till Socialförvaltningens kännedom; alla anmälningar gällde pojkar och dessa hade skolan gjort i fem av sju ärenden.

6.1 Problematiken

Hur problematiken såg ut i de ärenden som aktualiserades var inget som socialsekreterarna kunde ha påverkat utan berodde till stor del på de normer som finns i samhället. Vi kunde i vår empiri se att det fanns olikheter i problematiken för pojkar och flickor, vilket även Åsa Sjöberg Backlund (2002) såg i sin utvärdering. För både pojkar och flickor var det vanligt med beteendeproblem, men pojkarna hade i större utsträckning aggressionsutbrott och konflikter medan flickorna skolkade och rymde och hade problem med sitt psykiska mående. Man har i forskningen om risk- och skyddsfaktorer kommit fram till att det finns risker i tonåren som i större utsträckning drabbar pojkar respektive flickor. För pojkar är det exempelvis vanligare med utagerande beteende och för flickor att drabbas av depression (Lagerberg & Sundelin, 2000). Utöver dessa risker finns det problem som kan kopplas ihop med de föreställningar som finns om vad som är kvinnligt respektive manligt, som vi lär oss genom köns-socialisation. Hur man ser på pojkar och flickor och vad som förväntas av dem ligger djupt rotat i vårt samhälle. Med detta menar vi exempelvis att flickor redan i tidig ålder har en förväntan på sig att hjälpa till i hemmet, medan pojkarna uppmuntras att göra saker utanför hemmet i form av olika sportaktiviteter (Shaffer, 2000). I vår empiri såg vi tecken på detta då oron var större när flickorna var ute och föräldrarna inte visste vart eller med vem än när det samma gällde för pojkarna. Detta skulle också kunna bero på föreställningen om att flickor är mer sårbara och utsatta i samhället (Sjöblom, 2003).

6.2 Hälsa

En skillnad var att socialsekreterarna tog upp flickornas psykiska och fysiska hälsa i större utsträckning än pojkarnas. I denna ålder är det vanligare för flickor att drabbas av riskfaktorer som berör deras hälsotillstånd såsom övervikt och depression (Lagerberg & Sundelin, 2000). I den teoretiska utgångspunkten om adolescensutvecklingen framgår det dessutom att när flickor utvecklas tidigt i puberteten finns det en ökad risk för att få sämre kroppsuppfattning, vilket skulle kunna leda till ätstörningar. Att utvecklas tidigt kan också medföra att tonåringar börjar göra vissa saker tidigare än de annars skulle gjort (Papalia et al, 2002), som att till exempel börja dricka alkohol. Om socialsekreterarna är medvetna om detta kan det vara en förklaring till att de belyser detta olika mycket i utredningarna. Flickornas alkoholkonsumtion togs upp i många utredningar, men denna problematik togs inte upp för pojkarna. En annan förklaring skulle kunna vara att pojkarna inte kommit i puberteten ännu (a.a.), och att socialsekreterarna därför inte känner någon större oro för att de dricker. Precis som vi, kom Ingela Kåhl (1995) i sin studie fram till att socialsekreterare i större utsträckning fokuserar på flickornas inre problematik, som till exempel psykiska problem. För pojkarna låg fokus i stället på de yttre problemen, som till exempel att dricka alkohol. I vår undersökning fanns ingen oro kring pojkarnas alkoholvanor. Till skillnad från i Kåhls studie hade vi bara pojkar upp till 15 års ålder och detta skulle kunna vara en förklaring till att våra studier i detta fall inte stämmer överens.

6.3 Bostadsförhållanden

Bostadsförhållanden togs endast upp i några ärenden och då bara i flickornas utredningar. Könssocialisationsteorin tar upp att flickor fostras till rollen som fru och mor; de ska se till att familjen fungerar och uppfostra barnen. Pojkarna fostras istället till rollen som man och far; för att försörja och beskydda familjen (Shaffer, 2000). Detta skulle kunna vara en förklaring till varför flickor knyts till hemmet i högre grad än pojkar och att deras bostadsförhållanden uppmärksammas av socialsekreterarna.

6.4 Nätverk

I utredningarna som gällde flickor togs nätverket upp i högre grad än för pojkar. Psykolog E. H. Erikson menar att flickor utvecklar sin identitet genom intimitet och att pojkar inte har lika stort behov av intimitet förrän de fått en stabil identitet (Papalia et al, 2002). Detta kan även hänföras till könssocialisationsteorin, då denna hävdar att det finns en föreställning om att flickor har ett större behov av att kommunicera och att pojkarna gör detta i mindre utsträck-

ning (Shaffer, 2000). Dessa teorier kan vara en förklaring till att socialsekreterarna tar upp flickornas nätverk i större utsträckning.

6.5 Fritid

I utredningarna tog socialsekreterarna i högre grad upp vad pojkarna gjorde på sin fritid, både fritidsaktiviteter och andra intressen. Det framgick att de hade fler fritidsaktiviteter än flickorna och vad de gjorde med sina vänner togs upp mer utförligt. I flickornas utredningar stod det endast att de umgicks med vänner, inte något om vad de brukade göra tillsammans. Denna skillnad kan kanske förklaras med, som det påpekas inom könssocialisationsteorin, att maskulint beteende värderas högre, i detta fall pojkarnas aktiviteter och intressen (Shaffer, 2000). En annan förklaring kan vara, som Papalia et al (2002) tar upp, att pojkar kan vara mer tävlingsinriktade och då också intresserade av att utöva sport i större utsträckning än flickor. Detta skulle kunna ge socialsekreteraren bilden av att pojkar har, och vill ha, en aktivare fritid. Detta stödjer till viss del vad Christina Andersson (1995) kom fram till när hon läste journaler på missbruksmottagningen Maria Ungdomshem. Här fann Andersson att det var skillnad i vad som togs upp i journalerna. För pojkarna var det fritidsaktiviteter och för flickorna sexualitet och partners.

I en utredning togs det upp att en pojke brukade gå på fest och hänga på stan. När flickorna hade liknande beteende sågs detta som problem och var ofta en orsak till att utredningen aktualiserats. Att socialsekreterarna inte tog upp pojkens beteende som ett problem kan ha att göra med de förväntningar som vi socialiseras till att ha på flickor och pojkar. För det första förväntas flickorna vara mer i hemmet då de fostras till rollen som fru och mor och pojkarna får lösare tyglar då de fostras till rollen som man och far (Shaffer, 2000) som vi tagit upp tidigare. För det andra ses flickor som passiva offer för andras handlingar, till skillnad från pojkar som ses som delaktiga aktörer, vilket gör att oron blir större när flickor befinner sig i situationer som kanske skulle kunna försätta dem i fara (Sjöblom, 2003). Detta är dock inte hela sanningen, pojkar är också väldigt sårbara vilket människor i allmänhet ofta inte tänker på, kanske inte socialsekreterarna heller. Tittar man på de riskfaktorer som i större utsträckning drabbar tonårspojkar kan man se att de oftare ligger i farozonen för att drabbas av död till följd av mellanmänskligt våld samt kriminalitet och asocialt beteende (Lagerberg & Sundelin, 2000).

6.6 Insats

I de lästa utredningarna var valet av insats relativt lika mellan pojkarna och flickorna. Den skillnad vi såg var att det endast var flickor som hade tilldelats insatsen att medverka i LIHF – programmet och att det var färre pojkar som fick insats. Att fler flickor än pojkar fick insats stämmer inte överens med vad de berättade för oss på Socialförvaltningen; att fler flickor utreddes men att fler pojkar fick insats. Då problematiken mellan och inom könen var så olika har vi inte kunnat dra någon slutsats om det finns någon skillnad mellan pojkar och flickor i socialsekreterarnas val av insats.

6.7 Risk- och skyddsfaktorer

Risk- och skyddsfaktorer togs inte upp, men vi valde att själva utläsa faktorer i utredningarna som kunde tolkas som risk- och skyddsfaktorer. Vad vi kunde se låg fokus på riskfaktorer, och skyddsfaktorer togs upp i mycket liten utsträckning. Vi kunde se en skillnad mellan pojkarna och flickorna; att skyddsfaktorer togs upp i högre grad i de ärenden som gällde pojkar. Detta för att socialsekreterarna hade tagit upp deras fritidsaktiviteter i större utsträckning. I vissa utredningar anade vi att det fanns skyddsfaktorer, men socialsekreterarna hade inte gått djupare in på detta. I ett ärende framkom det att en flicka hade ”stora resurser”, men innebörden av det utvecklades inte.

6.8 Resultatsammanfattning

Syftet med uppsatsen var att undersöka eventuella skillnader i socialtjänstens utredningsarbete för pojkar och flickor i åldrarna 13-15. Vi har i vår undersökning upptäckt att det finns skillnader i vad socialsekreterarna fokuserar på. De skillnader vi fann var att fritidsaktiviteter i högre grad togs upp för pojkarna medan hälsotillstånd, bostadsförhållanden och nätverk belystes mer i flickornas utredningar. Vad gäller insatser var det vanligare för pojkarna att inte få någon insats och det var endast flickor som fick insatsen LIHF – programmet. Risk- och skyddsfaktorer framkom inte tydligt, varken i pojkarnas eller flickornas utredningar.

7 Slutdiskussion

I detta avslutande kapitel kommer våra tankar och funderingar som vi haft under arbetets gång tas upp samt några förslag till ämnen för fortsatt forskning.

Ingen av oss har tidigare praktiserat eller arbetat på någon Socialförvaltning, så detta var en helt ny miljö för oss. Vi hade därför inte heller någon kännedom om ifall man arbetar utifrån en mall eller har riktlinjer för vad som ska tas upp i en utredning. Trots att vi inte hade några förkunskaper om hur utredningarna skulle se ut, hade vi en förförståelse om att det skulle finnas vissa riktlinjer om innehåll och formalia. Vad vi upptäckte när vi läste utredningarna var att det inte verkade finnas några sådana. Socialsekreterarna tog upp mycket olika saker och presentationen av informationen såg olika ut. Detta förvånade oss mest under arbetets gång. Som avslutning vill vi dela med oss av ytterligare några tankar och funderingar vi haft.

I problemformuleringen talade vi om Socialförvaltningen som en förlängd arm till staten, som förespråkar jämlikhet. Intentionen med jämlikhet är god, men så länge det finns normer i samhället som grundar sig i att det finns stora skillnader mellan könen, kommer pojkar och flickor ses på olika sätt även på Socialförvaltningen. Lagarna i ett land speglar de normer som finns i samhället, men man kan också försöka styra normerna med de lagar som stiftas. Det tar dock lång tid för tankarna bakom lagar att tränga genom till gemene man. I vår empiri var det till exempel en socialsekreterare som i en utredning skrev att en pojke ”hängde på stan” men gick inte djupare in på detta, men när flickorna gjorde samma sak uppmärksammades detta som ett problem som krävde åtgärd. Det är inte bara socialsekreterarna som gör denna åtskillnad mellan pojkar och flickor, detta sker i omgivningen redan tidigare. Till exempel kan man se det på samhällets reaktioner när flickor anammar ett negativt beteende som tidigare setts som mer förbehållet pojkar. Dessa reaktioner är ofta starkare mot flickorna än mot pojkarna, som i exemplet ovan. Detta har inte förändrats sedan mitten av 1900-talet då man också såg flickornas asociala beteende som mer allvarliga än pojkarnas (Lundström & Sallnäs, 2003). Vi började fundera på om samhället gör flickorna eller pojkarna en otjänst. I det här exemplet tycker vi att oro även ska visas för pojkarna då forskning har visat att tonårspojkar i högre grad drabbas av risker som kan hänföras till att ”hänga på stan”, som till exempel kriminalitet, asocialt beteende och mellanmänniskt våld (Lagerberg & Sundelin, 2000). Här kan vi se att pojkar och flickor fortfarande till viss del bedöms utifrån de förväntningar som finns på deras kön, även om det inte är lika markant som förr (Lundström & Sallnäs, 2003).

När det gällde anmälningarna funderade vi mycket på vad det kunde bero på att inte flickorna blivit anmälda. Skolan stod bakom dessa i fem av sju ärenden. I utredningarna framkom det att även flickorna hade mycket problem i skolan. Kan det vara så som Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) menar, att pojkarna i större utsträckning visar sitt missnöje utåt i skolan än flickorna, som är mer tysta och osynliga? I vår empiri framgick det att pojkarnas problem i skolan oftast var i form av konflikter och en del skolk, medan flickorna sällan bråkade, men hade hög frånvaro. I samband med detta funderade vi på om det skulle kunna vara så att skolan uppmärksammar pojkarna i större utsträckning för att de stör undervisningen till skillnad från flickorna som inte är där.

När barnen blir tonåringar tillbringas de kanske inte lika mycket tid i hemmet; detta tror vi kan vara en förklaring till att bostadsförhållandena tas upp i relativt liten utsträckning i utredningarna. Vi tycker dock av flera anledningar att det är viktigt att inkludera barnets bostadsförhållanden i helhetsbedömningen av barnets situation. För det första så behöver de fortfarande hemmet som en trygg bas att utgå från i processen att bli självständiga (Papalia et al, 2002). För det andra kan ett barns beteende påverkas av hur det ser ut i hemmet och detta kan förvärras om det är rörigt och svårt att hitta en lugn vrå.

Vi hade en förförståelse om att risk- och skyddsfaktorer skulle finnas med i utredningarna eftersom vi i vår utbildning har läst mycket om dessa och att de i större utsträckning har aktualiserats i samhället, till exempel genom att flera Socialförvaltningar använder sig av BBiC - modellen. Tidigare har man främst fokuserat på riskfaktorer, men under senare år har det börjat ses som viktigt att även inrikta sig på skyddsfaktorer. Att belysa både det som är negativt och det som är positivt i utredningsarbete ses nu som mer betydelsefullt för att få en bild av hur utsatt barnet ifråga är (Lagerberg & Sundelin, 2000; Socialstyrelsen, 2002). Det är först under de senaste två till tre åren som man har undervisat om risk- och skyddsfaktorer på den valbara kursen Socialt arbete med barn och ungdomar på Socionomutbildningens sjätte termin. Vi tänker oss att anledningen till att man inte tar upp dessa begrepp i utredningarna kan vara att detta fortfarande är nytt och därför inte blivit en naturlig del av Socialförvaltningens arbete.

Vår undersökning har visat att det finns små skillnader i utredningsarbetet mellan pojkar och flickor på Avdelningen för ungdom och familj. Studien är dock inte så omfattande att vi kan dra slutsatsen att det är på samma sätt på liknande avdelningar för samma åldersgrupp i andra

delar av landet, men väl värt att uppmärksammas för att göra socialsekreterarna medvetna om dessa kanske omedvetna åtskillnader. Vi menar inte att man inte ska behandla alla individer på exakt samma sätt eftersom alla är olika. Dock anser vi att det finns vissa faktorer som är viktiga att uppmärksammas för alla. Vi vill speciellt understryka vikten av att belysa risk- och skyddsfaktorer som till exempel ett barns hälsa, familjeförhållanden och bostadsförhållanden.

I vår undersökning tittade vi bland annat på valet av insats för att hitta skillnader i utredningsarbetet för pojkar och flickor, men då problemen var så olika både inom och mellan könen kunde vi inte se om det fanns några i just valet av insats. Hade problemen varit mer likartade hade det varit väldigt intressant att undersöka detta för att se om valet av insats påverkas av om man är pojke eller flicka. Vidare hade det varit intressant att se hur resultatet hade blivit om man ur ett könsperspektiv hade undersökt utredningar med en annan åldersgrupp, yngre barn eller vuxna.

Källförteckning

Tryckta källor:

Andersson, Christina (1995) *Marias barn – om ungdomars väg in i missbruk av alkohol och andra droger*. Stockholm: Sober Förlags AB i samarbete med Svenska skolläkarföreningen och Riksföreningen för skolhälsovård.

Andersson, Christina (1996) "Om struliga flickor – beteende och bemötande" i Armelius, Bent-Åke, Bengtzon, Sara, Rydelius, Per-Anders, Sarnecki, Jerzy & Söderholm Carpelan, Kerstin (red): *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber Utbildning AB.

Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica (1991) *Historien om flickor och pojkar. Könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv* Lund: Studentlitteratur.

Daniel, Brigid, Wassell, Sally & Gilligan, Robbie (1999) *Child Development for Child Care and Protection Workers*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken. För småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Eysenck, Michael (1998) *Psykologi. Ett integrerat perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Kåhl, Ingela (1995) *Socialarbetarkåren – den lindansande professionen*. Lund: Bokbox Förlag. Första upplagan.

Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes (2000) *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Lundström, Tommy & Sallnäs, Marie (2003) Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, årgång 10, nr 2-3 (sid. 193-213).

Norström, Carl & Thunved, Anders (2005) *Nya sociallagarna. Med kommentarer, lagar och författningar som de lyder den 1 januari 2005*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB. Upplaga 18:1.

Papalia, Diane E, Wendkos Olds, Sally & Duskin Feldman (2002) *A Child's World. Infancy Through Adolescence*. New York: McGraw-Hill.

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. Tredje upplagan.

Schultz Larsen, Ole (1994) *Utvecklingspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Shaffer, David R (2000) *Social & Personality Development*. Belmont: Wadsworth. Fjärde upplagan.

Sjöberg Backlund, Åsa (2002) *Råd och stöd – i gränlandet mellan skola och socialtjänst*. Stockholm: Stockholms Universitet.

Sjöblom, Yvonne (2003) Ungdomars livsvillkor i en föränderlig värld. *Socionom*, nr 8. Socionomens forskningssupplement, nr 16 (sid. 1–15).

Socialförvaltningen (2006) Broschyr om LIHF-programmet utskriven den 3 januari 2006. Lund: Socialförvaltningen.

Socialstyrelsen (2002) *Utbildningsmaterial för projekt Barns Behov i Centrum (BBiC)*, Stockholm: Socialstyrelsen.

Thurén, Torsten (1992) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Runa förlag AB. 1:2 upplaga.

Thurén, Torsten (2005) *Källkritik*. Stockholm: Liber AB. Andra upplagan.

Wåhlander, Eva (1994) *Att allsidigt belysa barns sociala situation. En undersökning av barnavårdsutredningar vid tre socialdistrikt i Stockholm*. Stockholm: Stockholms Forsknings- och Utvecklingsbyrå.

Elektroniska källor:

Hassela Skånes hemsida: <http://www.hasselaskane.se> [cited 2 jan 2006].

Nationalencyklopedins hemsida: <http://www.ne.se> [cited 20 dec 2005].

Muntliga källor:

Nehrin Büyükbalik (ungdomspedagog, Socialförvaltningen, Lund). Muntliga uppgifter vid besök den 3 januari 2006).

Bilaga 1

Hej!

Vi heter Sofia Schön och Camilla Hatt och går sjätte terminen på Socionomprogrammet i Lund. Nu är det dags för oss att skriva uppsats och vi hade tänkt oss att skriva om vad det är som gör att ungdomar får en insats och om det är någon skillnad mellan pojkar och flickor. Tanken är att vi vill titta på detta på Socialförvaltningen i en mellanstor stad i Skåne genom att göra en dokumentanalys och komplettera det med några intervjuer. Vårt intresse väcktes efter att vi läst två artiklar ("*Ungdomars livsvillkor i en föränderlig värld*" av Yvonne Sjöblom och "*Om struliga flickor – beteende och bemötande*" av Christina Andersson) som tog upp att det fanns skillnader mellan könen. När vi läste detta blev vi förvånade över de stora skillnaderna som framställdes och började undra om det verkligen är så. Vi har riktat in oss på ungdomar eftersom vi tror att det är där som det kan vara störst skillnad. Beroende på hur omfattande materialet är kommer vi att begränsa oss på något sätt, antingen ålders- och/eller insatsmässigt.

Vi hoppas att detta är något som intresserar er och som skulle kunna vara till nytta för er. Är det något som ni funderar kring detta så är vi mycket intresserade av att ta del av dessa tankar.

Sofia Schön

Camilla Hatt

Bilaga 2

1. Kön och ålder

2. Varför aktualiseras ärendet på Socialförvaltningen?

- Hur har ärendet kommit till Socialförvaltningens kännedom (ansökan eller anmälan)?
- Vad var den utlösande faktorn?

3. Vad ligger till grund för utredningen?

- Tonårsgravitet
- Missbruk
- Kriminalitet
- Vandalisering
- Skolk
- Våld
- Våldsam
- Ute på nätterna
- Rymning
- Stökig

4. Vilka faktorer lyfts fram i dokumentationen utöver det som ligger till grund för utredningen?

- Hälsotillstånd
- Familjeförhållanden
- Bostadsförhållanden
- Nätverk
- Kamratrelationer
- Skolförhållanden
- Fritidsaktiviteter
- Etnicitet

5. Ledde utredningen till någon insats, i så fall vilken?

6. Hur dokumenteras risk- och skyddsfaktorer och hur vägs dessa faktorer mot varandra?

Bilaga 3

Risikfaktorer

Risker som kan hänförs till föräldrarna:

- Missbruk
- Psykisk sjukdom
- Mental retardation
- Kriminalitet
- Arbetslöshet

Risker som kan hänförs till familjen:

- Social status (skillnaderna mellan låg - och högstatusfamiljer är stor när det gäller sjuklighet, dödlighet, brott, våld, olycksdödlighet, utbildningsnivå, beteendeproblem och psykiska problem som hyperaktivitet och uppförandestörningar)
- Samlevnadsformer (stora familjer, ensamföräldraskap eller skilsmässa/separation)
- Föräldra – barnrelationen (om det saknas värme, tillgivenhet, förståelse och känslighet för barnets behov, uppfostringsmetod, misshandel, sexuellt våld, försummelse – mat, kläder, husrum och hälsovård)
- Livshändelser (ett viktigt, ofta akut, inträffande i en människas liv som förändrar tillvaron till exempel förluster, skilsmässa, fattigdom eller psykisk sjukdom hos förälder)

Risker som kan hänförs till barnet själv:

- Kön (beroende på om man är flicka eller pojke föreligger olika risker)
- Ålder (olika risker föreligger i olika åldrar)
- Fysisk hälsa (till exempel kronisk sjukdom, övervikt, allergier)
- Beteende (om man har en svårhanterlig personlighet eller har någon form av uppförandestörning som till exempel aggressivitet, skadegörelse, bedrägligt beteende, stöld, rymning, skolk, hyperaktivitet – som till exempel ADHD, besvärligt temperament, frånvaro av stark anknytning till förälder, låg intelligens, dålig koordination och motorik, utvecklingsförseningar och skolmisslyckanden)
- Psykiska problem (till exempel depression, ångest och blyghet)
- Kamratrelationer (dåliga sådana)

Skyddsfaktorer

Skyddsfaktorer som kan hänförs till föräldrarna:

- God prenatal vård

- God hälsa hos modern
- Moderns omvårdnad

Skyddsfaktorer som kan hänförs till familjen:

- Inte drabbas av för många separationer från vårdare
- Inte få något syskon förrän åtminstone två år förflutit
- Att det finns en familjeförsörjare
- God övervakning och tillsyn från föräldrarnas sida
- Hög socialgrupp
- Familjesammanhållning

Skyddsfaktorer som kan hänförs till barnet själv:

- God skolframgång
- God fysisk hälsa
- Förmågan att förstå och komma överens med andra
- Problemlösningsförmåga
- Humor
- Tålighet och ihärdighet
- ”Coping”, förmågan att hantera stress och påfrestningar
- Förmåga till impuls- och känslokontroll, initiativförmåga, psykisk energi och nyfikenhet
- Om man är pojke eller flicka (Under de första tio åren och efter man fyllt 30 år är pojkar mer sårbara, däremellan är det flickorna som är mer sårbara)

Skyddsfaktorer som kan hänföras till den omgivande miljön

- Yttre stöd genom en granne, lärare eller med någon institution
- Omtyckthet av vuxna
- Fritidsaktiviteter
- Goda skolförhållanden